

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Людмила ЛІСОВА

ЛОГОРИТМІКА З МЕТОДИКОЮ

Навчально-методичний посібник

Кам'янець-Подільський
2024 рік

УДК 376-056.264:781.62(075.8)
ББК 74.57Я73
Л 63

Друкується за ухвалою вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка
(протокол № 2 від 29 лютого 2024 року)

Рецензенти:

- **Світлана ФЕДОРЕНКО**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри прикладної психології та логопедії Бердянського державного педагогічного університету
- **Оксана ДЖУС**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри логопедії та інноваційних технологія в інклюзії Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
- **Наталія ГАВРИЛОВА**, кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри логопедії та спеціальних методик Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник.
Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2024. 96 с. (Електронне видання)

Посібник "Логоритміка з методикою" є навчально-методичним комплексом, що забезпечує вивчення відповідного освітнього компоненту і розроблений для здобувачів першого (бакалавського) рівня вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта зі спеціалізації 016.01 Логопедія. Включає у себе навчальну і робочу програму, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, додатки. Окремо винесено питання поточної перевірки і підсумкового контролю, як теоретичного так і практичного спрямування, дається список рекомендованої літератури.

УДК 376-056.264:781.62(075.8)
ББК 74.57Я73
Л 63
© Л.І. Лісова, 2023

ПЕРЕДМОВА

Логоритміка – один з освітніх компонентів варіативної складової типового навчального плану, який забезпечує ефективний напрямок в системі корекційно-розвивальної, реабілітаційної роботи щодо подолання психофізичних і мовленнєвих порушень у осіб з порушеннями мовлення.

Головна мета курсу – сформувати у здобувачів вміння організовувати та проводити заняття з логоритміки щоб подолати мовленнєві порушення шляхом розвитку, виховання і корекції рухової сфери дітей у взаємодії слова з музикою та рухами, формування у них світоглядних, творчодіяльнісних, комунікативних компетентностей.

Особливість освітнього компоненту логоритміки полягає в тому, що методика корекційної роботи та її зміст залежать від віку, мовленнєвих порушень, стану мовленнєво-рухової та рухової сфери дітей-логопатдітей з порушеннями мовлення. В процесі комплексного логопедичного, психолого-педагогічного і лікувально-оздоровчого впливу пріоритетними напрямками стають формування, розвиток і корекція психофізичної сфери, сенсорних можливостей, психомоторних здібностей дітей.

В основі програми покладені такі основні принципи, як системність, багаторазові повторення, свідомість, активність, доступність, комплексність, особистісно-орієнтований підхід з урахуванням компенсаторних можливостей дітей з порушеннями мовлення.

Під час проведення логоритмічних занять з дітьми дошкільного віку та молодшими школярами перед логопедом постають такі специфічні завдання: навчити дітей керувати м'язовим тонусом, володіти основними рухами, ритмом і темпом, стійкістю при виконанні рухів, координувати їх у зв'язку із змінами музики, виховувати слухове аналітико-синтетичне сприймання, розвивати почуття музичного ритму, формувати уяву, пам'ять, зорову та слухову увагу, правильне і виразне мовлення.

Проведення логоритмічних занять передбачає подальше ускладнення вправ, завдань і різноманітних форм роботи, пройшовши етапи моторної діяльності, здатність до сприйняття ритму на немовленнєвому, а надалі на мовленнєвому матеріалі і в русі, то у роботі з дітьми підліткового віку та дорослими робота на заняттях з логоритміки повинна бути спрямована на виховання здатності до збереження ритму в пам'яті.

Навчально-методичний посібник «Логоритміка з методикою» включає у себе навчальну і робочу програму, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи здобувачів, додатки. Окремо винесено питання поточної перевірки і підсумкового контролю, як теоретичного так і практичного спрямування, дається список рекомендованої літератури.

1. РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Зміст робочої програми освітнього компоненту

1. Метою вивчення освітнього компоненту "Логоритміка" є формування теоретичної і практичної основи фахової підготовки майбутніх логопедів, здатних професійно використовувати основні методи, прийоми та засоби логопедичної ритміки. ОК в освітній програмі відноситься до дисциплін професійної підготовки.

2. Обсяг ОК

Найменування показників	Характеристика освітнього компоненту	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік навчання	2023-2024	2023-2024
Семестр вивчення	6	5-6
Кількість кредитів ЄКТС	4	4
Загальний обсяг годин	120 год.	120 год.
Кількість годин навчальних занять	48 год.	12 год.
Лекційні заняття	20 год.	6 год.
Практичні заняття	28 год.	6 год.
Семінарські заняття	-	-
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна та індивідуальна робота	72 год.	108 год.
Форма підсумкового контролю	екзамен	екзамен

3. Статус ОК *освітні компоненти професійної підготовки.*

4. **Передумови для вивчення ОК "Логопедія", "Психологія осіб з порушеннями мовлення", "Пропедевтика мовленнєвих порушень".**

5. Програмні компетентності навчання

Інтегральна компетентність (ІК)

ІК – Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти у процесі корекційно-педагогічної,

діагностико-консультативної, дослідницької та культурно-просвітницької діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій і методів спеціальної та інклюзивної освіти загалом та логопедії зокрема і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК-4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК-8. Готовність до діагностико-консультативної діяльності.

СК-13. Здатність будувати гармонійні стосунки з особами з порушеннями мовленнєвого розвитку, їх сім'ями та учасниками спільнот без упередженого ставлення до їх індивідуальних потреб.

СК-16. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

6. Очікувані результати навчання

Програмні результати навчання (РН)

РН 4. Застосовувати для розв'язування складних задач спеціальної освіти сучасні методи діагностики психофізичного розвитку дітей, критично оцінювати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рекомендації щодо створення найоптимальніших умов для здобуття освіти.

РН 5. Розуміти принципи, методи, форми та сутність організації логопедичного супроводу в різних типах закладів

РН 6. Планувати освітньо-корекційну роботу на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб з порушеннями мовленнєвого розвитку з врахуванням їх вікових та індивідуально-типологічних відмінностей

PH 10. Здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями мовлення, реалізовувати логопедичний супровід з урахуванням психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.

PH 11. Застосовувати у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами.

PH 12. Аргументувати, планувати та надавати психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (супровід) відповідно до рівня розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.

PH 16. Приймати обґрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.

PH 17. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.

7. Засоби діагностики результатів навчання *екзамен*.

8. Програма ОК

Денна форма						
Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	разом	у тому числі				
		лекційні заняття	практичні заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
Змістовий модуль I						
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РИТМІКИ						
Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки	10	2	2	-	2	4
Тема 2. Система логоритмічного виховання	10	2	2	-	2	4
Тема 3. Зміст і структура логопедичної ритміки.	10	2	2	-	2	4
Тема 4. Засоби логопедичної ритміки	12	2	2	-	4	4
Тема 5. Методика обстеження психомоторної та сенсорної функції у осіб з порушеннями мовлення	10	2	2	-	2	4
Тема 6. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи і медичних заходів з подолання	14	2	4	-	4	4

заїкання						
Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми із ФФНМ	14	2	4	-	4	4
Тема 8. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією	14	2	4	-	4	4
Тема 9. Логопедична ритміка в реабілітаційних методиках для відновлення мовлення у хворих афазією	14	2	4	-	4	4
Тема 10. Організаційно-методичні вказівки з логоритмічного виховання	12	2	2	-	4	4
Разом за змістовим модулем І	120	20	28	-	72	72
Разом годин	120	20	28	-	72	72
Заочна форма						
Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	разом	у тому числі				
		лекційні заняття	практичні заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
Змістовий модуль І						
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РИТМІКИ						
Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки	54	2	2	-	5	5
Тема 2. Система логоритмічного виховання				-	5	5
Тема 3. Зміст і структура логопедичної ритміки.				-	5	5
Тема 4. Засоби логопедичної ритміки				-	5	5
Тема 5. Методика обстеження психомоторної та сенсорної функції у осіб з порушеннями мовлення				-	5	5
Тема 6. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи і медичних заходів з подолання заїкання	28	2	2	-	6	6
Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми із ФФНМ	38	2	2	-	6	6
Тема 8. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією				-	6	6
Тема 9. Логопедична ритміка в реабілітаційних методиках для				-	6	6

відновлення мовлення у хворих афазією					
Тема 10. Організаційно-методичні вказівки з логоритмічного виховання				-	5
Разом за змістовим модулем І	120	6	6	-	108
Разом годин	120	6	6	-	108

9. Форми поточного та підсумкового контролю.

- ❖ Метод усного контролю (фронтального та комбінованого опитування).
- ❖ Метод письмового контролю (конспектування з наукової літератури, виконання практичних завдань, ведення конспектів лекцій тощо).
- ❖ Поточний і підсумковий контроль.

10. Критерії оцінювання результатів навчання

екзамен

Поточний і модульний контроль (60 балів)			Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1 (60 балів)				
Поточний контроль	Модульна контрольна робота	Самостійна робота	40 балів	100 балів
30 балів	20 балів	10 балів		

Поточний контроль

Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях рівний 12 балам

Критерії оцінювання знань, умінь, навичок здобувачів на навчальних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий	1	Здобувач володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, мовних фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні».

	2	Здобувач недостатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні»; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Здобувач намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності; робить спроби виконання вправ і завдань репродуктивного характеру; за допомогою викладача виконує прості вправи за готовим алгоритмом.
Середній (репродуктивний)	4	Здобувач володіє початковими знаннями, здатний виконати вправи і завдання за зразком; орієнтується в термінах, поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Здобувач розуміє суть навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; виконує прості вправи і завдання за алгоритмом, але окремі висновки є нелогічними та непослідовними.
	6	Здобувач розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати мовні явища, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання вправ і завдань за алгоритмом, послуговуватися додатковими джерелами.
Достатній	7	Здобувач правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими поняттями, встановлює причинно-наслідкові

		зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; складати таблиці, схеми.
	8	Знання здобувача досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
	9	Здобувач вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить лінгвістичні поняття, категорії; формулює правила; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
Високий (творчо-професійний)	10	Здобувач володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати особливості мовних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні здобутки лінгвістичної науки; самостійно визначає мету власної діяльності; виконує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні мовні явища, процеси.
	11	Здобувач володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений

		матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні мовні явища, процеси.
	12	Здобувач має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні ситуації та завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності та схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.

Якщо здобувач не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0, 1, 2, 3, отримані на навчальних заняттях, не виконав модульної контрольної роботи (МКР), виконав завдання самостійної та індивідуальної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю.

Пропущені заняття здобувач має обов'язково відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні, семінарські, лабораторні, індивідуальні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Здобувач, який не виконав поточних домашніх завдань, не підготувався до навчальних занять, в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів.

Здобувач, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгованість, пов'язану з непередготовленістю або недостатньою передготовленістю до навчальних занять, здобувач має ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4,5,6), достатнього (7,8,9) та високого рівня (10,11, 12).

Модульна контрольна робота (20 балів)

Мета її написання – виявити рівень теоретичних знань, практичних умінь і навичок здобувачів з модуля «Методика інноваційної діяльності».

Модульна контрольна робота виконується в письмовій формі. До її написання допускаються всі здобувачі. Позитивну оцінку за МКР не рекомендується покращувати. Невиконання МКР оцінюється в 0 балів.

Здобувачі, які за результатами виконання МКР отримали рейтинговий бал менший за 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для її виконання або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

У МКР входять 3 завдання: перше та друге – теоретичні, третє – практичне. Перше завдання оцінюється в 5 бали, друге – у 5 балів, третє – у 10 балів. Переведення умовних одиниць в оцінки проводиться за такою системою:

18-20 балів – «відмінно». Здобувач дав повну, розгорнуту, обґрунтовану відповідь на перше теоретичне запитання МКР, правильно виконав практичну частину завдань, допустив незначні неточності, які в цілому не впливають на розуміння ним навчального матеріалу й уміння ним оперувати.

14-17 балів – «добре». Здобувач дав відповідь на перше теоретичне запитання МКР, та при цьому воно має певні неточності, які не впливають на

загальну структуру, але вказують на часткове нерозуміння матеріалу. Спостерігаються помилки під час розв'язання задач і обчислення виразів.

7-13 балів – «задовільно». Здобувач неправильно відповів на теоретичне запитання, допустив помилки при обчисленні виразу та вирішенні арифметичної задачі. Помилки вказують на часткове нерозуміння ним матеріалу.

5-6 балів – «незадовільно». Здобувач не зміг розкрити сутність теоретичного першого питання, при відповіді допускав грубі помилки, які вказують на нерозуміння структури вивченого матеріалу. Не виконано практичну частину завдань.

1-4 балів – «незадовільно з проведенням додаткової роботи». Жодної вірної відповіді. Не виконано практичну частину завдань.

Самостійна робота (10 балів)

Контроль за самостійною роботою здійснює лектор на консультаціях. Здобувачі для виконання завдань самостійної роботи, зазвичай, заводять окремий зошит.

Рейтингова оцінка з кредитного модуля

Рейтингова оцінка з кредитного модуля – сумарна підсумкова оцінка за багатобальною шкалою рівня засвоєння студентом певного кредитного модуля (навчальної дисципліни) впродовж його вивчення.

Загальні критерії оцінювання навчального процесу

Поточний і модульний контроль (60 балів)			Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1 (60 балів)				
Поточний контроль	Модульна контрольна робота	Самостійна робота	40 балів	100 балів
30 балів	20 балів	10 балів		

Рейтингова оцінка в балах (r_k) знань, умінь і навичок здобувача на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (змістового) модуля проводиться за наступною формулою:

$$r_k = (0,05 \times r_k^c + 0,4) \times r_k^r,$$

де:

r_k^c – середня оцінка навчальної діяльності здобувача на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля, тобто частка від ділення суми всіх оцінок на їх кількість (беруться оцінки від 4 до 12);

r_k – встановлений максимально можливий бал оцінювання результатів певної навчальної діяльності здобувача за результатами контрольного заходу поточного контролю з урахуванням її вагомості.

Отже, на навчальний (змістовий) модуль I відведено 30 балів, 12 балів (r_1) дається на оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (змістового) модуля.

Наприклад: на навчальних заняттях здобувач отримав оцінки: 5, 9, 12, 11, 10. Середня оцінка навчальної діяльності здобувача на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (змістового) модуля обчислюється так:

$$r_1^c = \frac{5+9+12+11+10}{5} = \frac{47}{5} = 9.4$$

$$r_1^c = 9,4$$

Рейтингова оцінка в балах (r_k) знань, умінь і навичок здобувача на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (змістового) модуля у балах обчислюється:

$$r_1 = (0,05 \times 9,4 + 0,4) \times 30 = 26,1 = 26$$

Відповідно, з максимальних 30 можливих балів оцінювання результатів навчальної діяльності на навчальних заняттях (практичних, лабораторних, семінарських) з навчального (змістового) модуля здобувач набрав 26 балів (r_1).

Отже, рейтингова оцінка (**RD**) з кредитного модуля, атестація з якого передбачена у формі заліку, визначається як сума рейтингової оцінки поточної успішності студентів (**RP** = $r_1^c + r_{\text{мкр}}^c$) і рейтингової оцінки за результатами екзамену (**RE**).

$$RD = RP + RE, \text{ де } RP = \left(\sum_k^n r_k \right), \text{ а } RE = \left(\sum_k^n r_{\hat{a}} \right).$$

**Рейтингове оцінювання навчальних досягнень
здобувачів вищої освіти з кредитного модуля**

Рейтингова оцінка кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS		Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Оцінка за національною шкалою	Національна залікова оцінка
90-100	A	Відмінно (відмінне виконання лише незначною кількістю помилок)	10 %	відмінно	зараховано
82-89	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	25 %	добре	
75-81	C	Добре (в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)	30 %		
67-74	D	Задовільно (непогано але зі значною кількістю недоліків)	25 %		
60-66	E	Достатньо (виконання задовільняє мінімальним критеріям)	10 %		
35-59	FX	Незадовільно (з можливістю повторного		не зараховано	

		складання)			
1-34	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)		не допущено	

Рейтингова оцінка в балах знань, умінь і навичок здобувача на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля обчислюється після проведення цих занять і ліквідації здобувачем поточної заборгованості, пов'язаної з пропусками занять, невідповідністю або недостатньою підготовленістю до них.

Рейтингове оцінювання знань, навчальних досягнень

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий	0-35	Здобувач недостатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні»; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	36-60	Здобувач намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності; робить спроби виконання вправ і завдань репродуктивного характеру; за допомогою викладача виконує прості вправи за готовим алгоритмом.
Достатній	61-74	Здобувач розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати мовні явища, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час

		виконання вправ і завдань за алгоритмом, послуговуватися додатковими джерелами.
Середній	75-89	Здобувач вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить лінгвістичні поняття, категорії; формулює правила; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
Високий	90-100	Здобувач має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні ситуації та завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній і письмовій формі; розвиває свої здібності та схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна ОК (за потребою).

- Технічні засоби навчання.
- Дистанційна платформа MOODL

12. Рекомендована література:

Основна:

1. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с.

2. Заняття з логоритміки в групах для дітей із заїкуванням. Методичні рекомендації. / Під ред. А.В. Щолохової, Р.А. Юрової. К.: НМЦСО, 2010. 129 с.
3. Заняття з логоритміки для дітей із вадами мовлення. Л.В. Чеснокова, О.І. Золотарьова. Х.: ОСНОВА, 2019. 160 с.

Додаткова:

1. Зедінська-Любченко К.О., Московченко М.О. Корекція заїкання у дітей дошкільного віку засобами логоритміки. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VIII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції. Суми.: ФОП Цьома С.П., 2019. С. 22-26.
2. Садовенко С.М. Ти, малий, скажи малому...: музична логоритміка. К.: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 128 с.
3. Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей // Наукові запски. Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М. Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290.
4. Шпирна О.М. Використання логоритмічних прийомів у корекційній роботі: (початкова школа) // Логопед: науково-методичний журнал. 2012. №1. С. 28-31.

13. Рекомендовані джерела інформації

1. Пісні для логоритмічних занять
<https://www.youtube.com/watch?v=1L4pJRIeH2Y>
2. Пальчикові ігри <https://www.youtube.com/watch?v=SUVbtUIPFjg>

2. КОНСПЕКТИ (ТЕЗИ), РОЗГОРНУТИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки

План:

1. Об'єкт, предмет, мета і завдання логопедичної ритміки.
2. Принципи і методи логопедичної ритміки.
3. Методи і прийоми навчання у логопедичній ритміці.
4. Основні поняття логопедичної ритміки.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Питання для самоконтролю.

1. Дайте визначення логопедичної ритміки.
2. Які основні поняття логопедичної ритміки?
3. З яких фаз складається онтогенез моторної функції?
4. Які рівні побудови та етапи виконання мимовільних рухів?
5. З якими науками біологічного та гуманітарного циклів пов'язана логоритміка?
6. Назвіть методи дослідження логоритміки. Наведіть приклад дослідження рухових можливостей в осіб з мовленнєвою патологією за допомогою певного методу.

Тема 2. Система логоритмічного виховання

План:

1. З історії музично-ритмічного і логоритмічного виховання.
2. Особливості та основні ланки логопедичної ритміки.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Питання для самоконтролю.

1. В чому сутність методу Е. Жак-Далькроза?

2. Яка роль ритмічної гімнастики в становленні системи логоритмічного виховання?
3. Назвіть особливості логоритміки.
4. Яка роль основних ланок логоритміки в корекційно-виховному процесі?

Тема 3. Зміст і структура логопедичної ритміки.

План:

1. Музично-ритмічний вплив на дітей дошкільного віку, школярів, підлітків і дорослих з мовною патологією.
2. Завдання музично-ритмічного і логоритмічного виховання дітей, підлітків і дорослих.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Питання для самоконтролю.

1. Яка роль руху в розвитку мовлення і загально-рухової функції людини?
2. Яке значення фразування під час сприйняття музики і побудови рухів?
3. Які особливості розв'язування завдань музично-ритмічного виховання в роботі зі школярами, підлітками і дорослими?

Тема 4. Засоби логопедичної ритміки.

План:

1. Загальна характеристика засобів логопедичної ритміки.
2. Ходьба і марширування в різних напрямках.
3. Вправи на розвиток дихання, голосу, артикуляції.
4. Вправи, що регулюють м'язовий тонус.
5. Вправи на активізацію уваги.
6. Рахункові вправи.
7. Мовленнєві вправи без музичного супроводу.
8. Вправи, що формують відчуття музичного ритму або метра.

9. Вправи, що формують відчуття музичного темпу.
10. Ритмічні вправи.
11. Спів.
12. Гра на музичних інструментах.
13. Музична самостійна діяльність.
14. Ігрова діяльність.
15. Вправи для розвитку творчої ініціативи.
16. Заключні вправи.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Питання для самоконтролю.

1. Які засоби логопедичної ритміки використовуються і з якою метою в роботі з дітьми?
2. Яке значення ритму в корекції вад мовлення?
3. Назвіть корекційні і педагогічні завдання під час навчання співу.
4. Наведіть приклад різних співочих навиків.
5. Яке значення рухливих ігор під час корекції мовлення і рухів у дітей?
6. На прикладі народної пісні складіть композицію рухів для хороводу.
7. Які методи навчання логопедичної ритміки?

Тема 5. Методика обстеження психомоторної та сенсорної функції у осіб з порушеннями мовлення

План:

1. Методика дослідження психомоторної функції.
2. Методика дослідження сенсорної функції.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Питання для самоконтролю.

1. Які області сенсорної сфери досліджуються у осіб з вадами мовлення?
2. Які зв'язки можливо встановити між сенсорно-руховими і мовленнєвими порушеннями?
3. Охарактеризуйте особливості психомоторного розвитку дитини і дорослого з порушенням мовлення.

Тема 6. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подоланні заїкання

План:

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у дітей із заїканням дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку.
2. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у підлітків і дорослих.
3. Зміст заняття з логопедичної ритміки з особами із заїканням.
4. Вплив логоритмічного заняття на осіб із заїканням залежно від етапу корекційної роботи.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Питання для самоконтролю.

1. Якими положеннями обумовлене використання логоритміки при корекції заїкання?
2. Які порушення моторної, емоційно-вольової сфер і поведінки властиві дітям із заїканням?
3. Які особливості порушення моторної сфери спостерігаються в дорослих із заїканням?
4. Які засоби логоритміки використовуються в роботі з дітьми та дорослими із заїканням?
5. Який взаємозв'язок логоритміки з логопедичними заняттями за методикою ігрової діяльності?

6. Проаналізуйте логоритмічне заняття з дітьми із заїканням на етапі шепітного мовлення. Назвіть його особливості.

Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з ФФНМ

План:

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і неконтрольована поведінка в осіб з дислалією, дизартрією та порушенням голосу.
2. Особливості використання логоритмічних музично-ритмічних засобів під час усунення дислалії, дизартрії та порушення голосу.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Питання для самоконтролю.

1. Які особливості порушення моторики в осіб із дислалією та дизартрією?
2. Назвіть рухові розлади при різних формах дизартрії.
3. Яке значення гри і вправ у підготовчий період корекції порушень звуковимови?
4. Наведіть приклади ігор і вправ на розвиток слухової уваги, мовленнєвого слуху, фонематичного сприймання, артикуляційної моторики тощо, які використовуються на логоритмічних заняттях з дітьми, що страждають дислалією.
5. Які особливості логоритмічної корекції в роботі з людьми з ринолалією?
6. Назвіть логоритмічні засоби для зняття назалізації.
7. Назвіть завдання логоритмічного виховання дітей із дизартрією на кожному етапі логопедичної роботи з ними.
8. Наведіть приклади вправ лікувальної гімнастики для дітей із дизартрією.
9. Яке значення роботи з виховання дихання в людей із порушеннями голосу?
10. Наведіть приклади вправ трьохфазного дихання на приголосних звуках.

Тема 8. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією.

План:

1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в дітей з алалією.
2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми з алалією.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Питання для самоконтролю.

1. Дайте характеристику порушень рухової, сенсорної і емоційно-вольової сфер дітей, що мають різні форми алалії.
2. У чому полягає спільна робота музичного керівника і логопеда на різних етапах корекційної роботи з розвитку мовлення у дітей з алалією?
3. Як долаються порушення моторних і сенсорних функцій у дітей з алалією на логоритмічних заняттях?
4. Покажіть послідовність розвитку мовлення дітей з алалією на логоритмічних заняттях.
5. Проаналізуйте музично-ритмічне заняття з елементами зображувальної діяльності і доведіть необхідність їх проведення з дітьми з алалією.
6. У чому особливості підготовки і проведення святкових ранків з дітьми з алалією?
7. Як розвивати самостійну художньо-мовленнєву діяльність дітей з алалією?
8. Проаналізуйте музичну діяльність дітей з алалією, вкажіть її особливості.

Тема 9. Логопедична ритміка в реабілітаційних методиках для відновлення мовлення у хворих афазією

План:

1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у хворих з афазією.

2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з хворими з афазією.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Питання для самоконтролю.

1. Дайте характеристику порушень рухової, сенсорної і емоційно-вольової сфер у хворих з афазією.
2. У чому полягає робота логопеда на різних етапах корекційної роботи з розвитку мовлення у хворих з афазією?
3. Як долаються порушення моторних і сенсорних функцій у хворих з афазією на логоритмічних заняттях?
4. Покажіть особливості мовлення хворих з афазією на логоритмічних заняттях.
5. Проаналізуйте музично-ритмічне заняття з елементами зображувальної діяльності і доведіть необхідність їх проведення з хворими з афазією.
6. У чому особливості підготовки і проведення заходів з хворими з афазією?
7. Як розвивати самостійну художньо-мовленнєву діяльність дітей з алалією?
8. Проаналізуйте музичну діяльність хворих з афазією, вкажіть її особливості.

Тема 10. Організаційно-методичні вказівки з логоритмічного виховання

План:

1. Завдання і зміст роботи музичного керівника.
2. Оформлення приміщення для занять з логоритміки.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Питання для самоконтролю.

1. Охарактеризуйте обов'язки музичного керівника, логопеда і вихователя під час організації логоритмічних занять.

2. Як педагогічний колектив мовленнєвої групи дитячого садка організовує роботу з батьками?
3. Які вимоги ставляться для обладнання залу, для оформлення логоритмічних занять?
4. У чому полягає взаємозв'язок між перспективним і календарним планом?
5. Наведіть приклад запитань, які можна поставити на батьківських зборах.
6. Побудуйте конспект логоритмічного заняття, яке може провести логопед без музичного керівника.

3. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИ ЗАНЯТЬ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема: Предмет і завдання логопедичної ритміки.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про предмет, об'єкт, завдання, принципи, методи логоритміки.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Дайте визначення логопедичної ритміки.
2. Які основні поняття логопедичної ритміки?
3. З яких фаз складається онтогенез моторної функції?
4. Які рівні побудови та етапи виконання мимовільних рухів?
5. З якими науками біологічного та гуманітарного циклів пов'язана логоритміка?
6. Назвіть методи дослідження логоритміки. Наведіть приклад дослідження рухових можливостей в осіб з мовленнєвою патологією за допомогою певного методу.

Ситуативні (контрольні) завдання:

1. Назвіть взаємозв'язок логоритміки з іншими науками.
2. Порівняйте логоритмічне виховання в Україні та Росії.
3. Назвіть методи дослідження логоритміки та наведіть приклади їх використання.
4. Сформулюйте визначення логопедичної ритміки та її складових.
5. Розкрийте основні поняття логопедичної ритміки.
6. Охарактеризуйте фази, з яких складається онтогенез моторної функції.
7. Поясніть рівні побудови та етапи виконання мимовільних рухів.
8. З якими науками біологічного та гуманітарного циклів пов'язана логоритміка?
9. Назвіть методи дослідження логоритміки.
10. Наведіть приклад дослідження рухових можливостей в осіб з мовленнєвою патологією за допомогою певного методу.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема: Система логоритмічного виховання.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про історію виникнення музично-ритмічного виховання, сучасні проблеми логопедичної ритміки в Україні, навчити порівнювати напрямки та особливості проведення логопедичної ритміки з дітьми дошкільного віку, школярами, підлітками та дорослими.

Питання та проблеми для обговорення:

1. У чому сутність методу Е. Жак-Далькроза?
2. Яка роль ритмічної гімнастики в становленні системи логоритмічного виховання?
3. Назвіть особливості логоритміки.
4. Яка роль основних ланок логоритміки в корекційно-виховному процесі?

Ситуативні (контрольні) завдання:

1. Роль руху в розвитку мовлення і загально-рухової функції людини.
2. Значення музичного-ритмічного впливу на дітей, підлітків, дорослих.
3. Особливості розв'язання завдань музично-ритмічного сприймання в роботі зі школярами, підлітками і дорослими.
4. Яка роль руху в розвитку мовлення і загально-рухової функції людини?
5. Яке значення фразування під час сприйняття музики і побудови рухів?
6. Які особливості розв'язування завдань музично-ритмічного виховання в роботі зі школярами, підлітками і дорослими?
7. З якою метою використовується логопедична ритміка в роботі з дітьми, підлітками та дорослими?
8. Яке значення ритму в корекції вад мовлення?

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема: Зміст, структура та засоби логопедичної ритміки.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про музично-ритмічний вплив на дітей і дорослих, розглянути завдання логоритмічних занять, засоби логопедичної ритміки.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Які засоби логопедичної ритміки і з якою метою використовуються в роботі з дітьми?
5. Яке значення ритму в корекції вад мовлення?
6. Назвіть корекційні та педагогічні завдання під час навчання співу.
7. Наведіть приклади різних співочих навиків.
8. Яке значення рухливих ігор під час корекції мовлення та рухів у дітей?
9. На прикладі народної пісні складіть композицію рухів для хороводу.
10. Які методи навчання логопедичній ритміці?

Ситуативні (контрольні) завдання:

1. Назвіть музично-ритмічний вплив на дітей, підлітків і дорослих.
2. Яке значення музично-ритмічних занять у розвитку психомоторики дітей з мовленнєвими вадами?
3. Яке значення ігрової діяльності в системі логоритмічних занять?
4. Опишіть метод ритмічного виховання.
5. Назвіть завдання логоритмічних занять.
6. Визначте засоби логопедичної ритміки.
7. Наведіть приклади вправ для розвитку дихання і голосу.
8. Наведіть приклади вправ для регуляції м'язового тонусу.
9. Наведіть приклади вправ для активізації уваги.
10. Наведіть приклади вправ для розвитку мімічних м'язів.
11. Розкрийте значення рухливих ігор під час корекції мовлення і рухів у дітей.
12. Наведіть приклади народної творчості для проведення логоритмічних занять.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема: Специфіка обстеження психомоторного розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про завдання, які використовуються для обстеження рухових вмінь і навичок, музичних здібностей, органів артикуляції в дітей із ЗНМ, заїканням, ФФНМ. Сформувати вміння аналізувати симптоми, що вказують на порушення мовлення.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Які області сенсорної сфери досліджуються в осіб з вадами мовлення?
2. Які зв'язки можна встановити між сенсорно-руховими і мовленнєвими порушеннями?
3. Охарактеризуйте особливості психомоторного розвитку дитини і дорослого з порушенням мовлення.

Ситуативні (контрольні) завдання:

1. Проаналізуйте схему обстеження.

Завдання:

1. Дослідження психомоторної функції.

Дослідження рухової пам'яті, переключення рухів і самоконтролю при виконанні рухових проб.

Руки вперед, вгору, у сторони, перед грудьми, на пояс, вниз.

Дослідження довільного гальмування рухів.

Правою: вперед, убік, униз. Лівою: вперед, униз.

Дослідження статичної координації рухів.

Стояти із закритими очима, стопи поставити на одній лінії так, щоб носок однієї ноги впирався в п'яту іншої, руки витягнуті вперед. Час виконання – 16 секунд, виконується по три рази для кожної ноги.

Дослідження динамічної координації рухів.

Виконати одночасно асиметричні та протилежні рухи руками на чотири рахунки. Правою: на «раз» – підняти руки вперед, долоня відкрита, на «два» – стиснути кулак, на «три» – розтиснути кулак, на «чотири» – опустити руку вниз. Завдання повторити чотири рази так, щоб пацієнт запам'ятав рухи. Лівою: на «раз» – відвести руку в сторону, кулак стиснути, на «два» – розтиснути кулак, на «три» – стиснути кулак, на «чотири» – руку опустити вниз. Завдання повторити також чотири рази. Потім пропонується з'єднати рухи правої та лівої рук.

Дослідження координації рухів.

Виконати рухи – ноги в сторони, на ширині плечей, руки вгору; ліву ногу виставити вперед на носок, руки на поясі.

Дослідження переключення рухів.

Підняти руки в сторони на рівні плечей, зігнути в ліктях, торкнутися плечей, розігнути і поставити на пояс, присісти, випрямитися, руки опустити вздовж тулуба. Пройти по колу кроком, підскоком, бігом і знову кроком (характер руху міняти по сигналу).

Дослідження наявності або відсутності руху.

Підняти руки вгору, в сторони, поставити на пояс. Зігнути руку в лікті, стиснути пальці в кулак, розкрити долоню. Повернутися тулубом вліво, вправо, не відриваючи ніг від підлоги.

Дослідження просторової організації рухів.

Ходьба по колу, у зворотному напрямку, через коло. Почати ходьбу від центру кола праворуч, пройти коло, повернутися в центр зліва. Пройти кабінет (зал) з правого кута через центр по діагоналі, обійти кабінет (зал) навколо і повернутися в правий кут по діагоналі через центр з протилежного кута. Повернутися на місці навколо себе і підскоком пробігти по кабінету (залу), починаючи рух справа; те ж саме – зліва.

Дослідження довільної моторики пальців рук.

Виконати під рахунок: пальці стиснути в кулак – розтиснути (5-6 разів); тримаючи долоні на поверхні столу, роз'єднати пальці, з'єднати разом (5-6

разів); скласти пальці в кільце – розкрити долоню (5-6 разів); поперемінно з'єднувати всі пальці руки з великим пальцем спочатку правої руки, потім лівої, потім обох рук одночасно (для дошкільнят провести у вигляді ігрової вправи «Привіт, пальчик»). На обох руках одночасно показати другий і третій пальці, другий і п'ятий пальці (5-6 разів). На обох руках одночасно покласти другі пальці на треті і навпаки, треті на другі (5-6 разів).

Дослідження обсягу та якості рухів м'язів щік.

Надути ліву щоку, надути праву щоку, надути обидві щоки одночасно.

Дослідження обсягу та якості рухів язика.

Витягнути язик вперед («голочка»), утримати на три рахунки. Показати широкий язик «лопаткою», утримати на три рахунки. Переводити кінчик язика по черзі з правого кута рота в лівий кут рота. Показати язик, підняти його до верхньої губи («дістати кінчиком язика носа»). Показати язик, покласти його на нижню губу й опустити вниз до підборіддя. Поклацати язиком.

Дослідження довільної мімічної моторики.

Нахмурити брови, підняти брови вгору, наморщити лоб.

Дослідження обсягу та якості рухів м'язів очей.

Зімкнути повіки, щільно зімкнути повіки, примружити очі, закривати по черзі праве і ліве око.

Дослідження можливості довільного формування певних мімічних позицій.

За допомогою міміки обличчя показати здивування, сум, страх, радість, сумнів, підозрілість.

2. Дослідження сенсорної функції.

Дослідження слухової уваги.

Показати, який предмет прозвучав: барабан, флейта, гармоніка і т.д. Визначити напрямок звучання предмета чи іграшки. Визначити, що чується з-за ширми: звук води, що ллється зі склянки в склянку, шурхіт паперу – тонкого, товстого; розрізання паперу ножицями; звук олівця, що падає на стіл, і т.д.

Дослідження музичного слуху.

Заспівати один куплет зі знайомої пісні (без музичного супроводу), потім повторити його з музичним супроводом.

Дослідження сприйняття музики.

Прослухати і потім визначити почуте: марш, танець, колискова.

Дослідження звуковисотного слуху.

Визначити, як звучав дзвіночок: вище – нижче (для дошкільнят: «співав пісеньку»); визначити напрямок звукоряду на металофоні (для дошкільнят металофон, поставлений похило, стає «музичною драбинкою». На кінці молоточка закріпити маленьку ляльку-мотрійку. Ударяти молоточком, а діти повинні визначити, куди по сходах драбинки «йде» лялечка: вгору, вниз або через сходи).

Дослідження тембрового слуху.

Порівняти звучання інструментів різних груп: ударні (барабан, бубон), духові (флейта, саксофон, кларнет), струнні (цитра, домра, балалайка та інші інструменти типу народних).

Дослідження динамічного слуху.

Прослухати звучання різних інструментів за типом «тепло – холодно»; наприклад, педагог подає на інструменті сильний чи слабкий звук, обстежуваний називає словом, як звучав інструмент: сильно – слабо. Або: педагог подає повторно сильний чи слабкий звук, обстежуваний повторює їх на інструменті.

Дослідження ритмічного відчуття.

Простукати послідовно вісім ритмічних малюнків.

Дослідження тривалості і сили видиху.

Зіграти на будь-якому духовому інструменті, піддувати пушинки, листок паперу і т.д.

Дослідження співочого діапазону голосу.

За допомогою музичного інструменту заспівати гаму на голосний звук, наприклад, на звук -а- (спочатку до ноти до першої октави, а потім до ноти до малої октави).

Дослідження темпу.

Протягом певного відрізка часу втримати заданий темп у рухах рук, які відображаються педагогом. Потім за сигналом педагога пропонується виконати рух подумки, а за наступним сигналом (оплеск) показати, на якому русі обстежуваний зупинився. Рухи рук: вперед, угору, в сторони, на пояс, опустити.

Завдання:

1. За поданою схемою обстежіть дітей із ФФНМ, ЗНМ, заїканням.
2. Оформіть обстеження дітей у вигляді протоколів.
3. Проаналізуйте зміст виконаних завдань.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Тема: Логоритмічні заняття з дітьми із заїканням.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про засоби проведення логоритмічних занять з дітьми із заїканням. Сформувані вміння скласти логоритмічне заняття для дітей із заїканням.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Якими положеннями обумовлене використання логоритміки при корекції заїкання?
2. Які порушення моторної, емоційно-вольової сфер і поведінки в дітей із заїканням?

Ситуаційні (контрольні) завдання:

1. Охарактеризуйте методику проведення логоритмічних занять з дітьми із заїканням.

2. Вкажіть особливості застосування засобів логоритміки в роботі з дітьми, що мають:
 - невротичну форму заїкання;
 - неврозоподібну форму заїкання.
3. Назвіть етапи роботи з дітьми із заїканням.
4. Підберіть завдання для формування мовленнєвого дихання для дітей із заїканням.
5. Підберіть завдання для регуляції м'язового тону.
6. Підберіть завдання для розвитку мимічних та артикуляційних м'язів для дітей із заїканням.
7. Підберіть ігри для розвитку голосової функції в дітей із заїканням.
8. Складіть логоритмічне заняття на тему «В осінньому лісі».
9. Які особливості порушення моторної сфери спостерігаються в дорослих із заїканням?
10. Які засоби логоритміки використовуються в роботі з дітьми та дорослими із заїканням?
11. Який взаємозв'язок логоритміки з логопедичними заняттями за методикою ігрової діяльності?
12. Проаналізуйте логоритмічне заняття з дітьми із заїканням на етапі шепітного мовлення. Назвіть його особливості.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6

Тема: Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про особливості проведення логоритмічних занять для дітей з моторною та сенсорною алалією. Сформувані у студентів вміння проводити логоритмічне заняття з дітьми із ЗНМ.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Дайте характеристику порушень рухової, сенсорної й емоційно-вольової сфер у дітей, що мають різні форми алалії.
2. У чому полягає спільна робота музичного керівника і логопеда на різних етапах корекційної роботи з розвитку мовлення в дітей з алалією?
3. Як долаються порушення моторних і сенсорних функцій у дітей з алалією на логоритмічних заняттях?
4. Покажіть послідовність розвитку мовлення дітей з алалією на логоритмічних заняттях.

Ситуаційні (контрольні) завдання:

1. Підберіть рухливі ігри та завдання для дітей із ЗНМ I рівня.
2. Підберіть рухливі ігри та завдання для дітей із ЗНМ II рівня.
3. Підберіть рухливі ігри та завдання для дітей із ЗНМ III рівня.
4. Проведіть обстеження рухових вмінь і навичок у дітей з I, II, III рівнем ЗНМ за поданою схемою:

а) Обстеження рухової пам'яті.

Руки вперед, угору, в сторони, перед грудьми, на пояс.

(заборонений рух – руки вгору)

б) Обстеження довільного гальмування рухів.

Марширувати та зупинятися за сигналом.

в) Обстеження статичної координації рухів.

Стояти із закритими очима на правій, а потім на лівій нозі (5 сек.).

г) Обстеження динамічної координації рухів.

Марширувати, чергуючи крок та оплеск долонею. Оплески виконуються в проміжках між кроками.

д) Обстеження уваги.

Виконати одночасно два рухи однією рукою та один рух іншою рукою.

Виконати за зразком 10 рухів, але дитина виконує їх на один рух пізніше.

е) Обстеження координації рухів.

Ноги в сторони, на ширині плеч, руки вгору, ліву ногу виставити вперед на носок, руки на пояс.

Підняти руки в сторони на рівні плечей, зігнути в ліктях, торкнутись плечей, розігнути руки на пояс, присісти, вирівнятись, руки опустити вздовж тулуба.

Пройти по колу, крокуючи, підстрибуючи, бігом та знову кроком (характер руху змінюється за сигналом).

є) Обстеження просторової організації рухів.

Ходьба по колу, у протилежному напрямку через коло.

ж) Обстеження довільної моторики пальців рук.

На рахунок:

- пальці стиснути в кулак і розтиснути (5-6 разів);

- скласти пальці в кільце – розкрити долоню;

- по чергово сполучити всі падьці рук з великим пальцем спочатку правої, а потім лівої руки.

5. Підберіть вправи для розвитку темпу і ритму в дітей з I рівнем ЗНМ.

6. Підберіть вправи для розвитку слухової уваги в дітей із ЗНМ II рівня.

7. Підберіть вправи для розвитку мовленнєвої уваги в дітей із ЗНМ III рівня.

8. Використовуючи підібрані вправи, продемонструйте особливості проведення логоритмічного заняття.

9. За поданою схемою складіть логоритмічне заняття для дітей із ЗНМ I, II, III рівня на тему «У весняному саду».

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7

Тема: Логоритмічні заняття для дітей з ФФНМ

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про методику проведення логоритмічних занять з дітьми з дислалією, ринолалією, дизартрією, порушенням голосу. Навчити складати логоритмічні заняття для дітей із ФФНМ. Сформувати вміння проводити логоритмічне заняття.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Які особливості порушення моторики в осіб з дислалією та дизартрією?
2. Назвіть рухові розлади при різних формах дизартрії.
3. Яке значення гри і вправ у підготовчий період корекції порушень звуковимови?
4. Наведіть приклади ігор і вправ на розвиток слухової уваги, мовленнєвого слуху, фонематичного сприймання, артикуляційної моторики тощо, які використовуються на логоритмічних заняттях з дітьми, що страждають на дислалію.
5. Які особливості логоритмічної корекції в роботі з людьми з ринологією?
6. Назвіть логоритмічні засоби для зняття назалізації.

Ситуаційні (контрольні) завдання:

1. Підібрати дихальні вправи для дітей з дислалією, ринологією, дизартрією.
2. Підібрати завдання для формування ритму в дітей з дизартрією.
3. Підібрати завдання для формування різних видів ходьби в дітей з дислалією, ринологією, дизартрією.
4. Підібрати ігри для розвитку фонематичного аналізу в дітей з дислалією.
5. Підібрати рухові ігри для дітей з дизартрією.
6. Підібрати ігри для регуляції м'язового тону при дизартрії в дітей:
 - молодшого дошкільного віку;
 - середнього дошкільного віку;
 - старшого дошкільного віку.
7. Порівняти структуру проведення логоритмічного заняття для дітей з дислалією, ринологією, дизартрією, порушенням голосу. Визначити спільні та відмінні риси занять.
8. Скласти логоритмічне заняття для дітей з порушенням голосу.
9. Ділова гра. Провести заняття для дітей з порушенням голосу (провести серед студентів групи).
10. Назвіть завдання логоритмічного виховання дітей з дизартрією на кожному етапі логопедичної роботи з ними.
11. Наведіть приклади вправ лікувальної гімнастики для дітей з дизартрією.

12. Яке значення роботи з виховання дихання в людей з порушеннями голосу?

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8

Тема: Логопедична ритміка в системі роботи з людьми з афазією.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про організацію і проведення корекційної роботи з людьми з афазією. Навчити складати логоритмічні заняття при роботі з людьми з афазією.

Питання та проблеми для обговорення:

1. Назвіть порушення рухової сфери хворих афазією.
2. Які порушення кіркової нейродинаміки хворих афазією?
3. Особливості порушень при сенсорній формі афазії.
4. Особливості порушень при моторній формі афазії.

Ситуаційні (контрольні) завдання:

1. Назвіть етапи роботи при подоланні афазії.
2. Підберіть рухові вправи для хворого з афазією.
3. Підберіть назви творів для прослуховування.
4. Підберіть рухливі ігри для хворого з афазією.
5. Підберіть завдання та вправи рахункового плану.
6. Підберіть завдання для співу.
7. Порівняйте прийоми логоритмічної роботи для людей із заїканням та прийоми роботи для людей з афазією.
8. Підберіть методику для обстеження людей з афазією.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ І МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ (РЕКОМЕНДАЦІЇ) ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Самостійна робота здобувачів вищої освіти з додатковою літературою передбачає: повторення важливих частин і розділів з дисципліни; конспектування й узагальнення розділів; підготовка відповідей за основними запитаннями пройденого матеріалу; складання порівняльних характеристик, схем, таблиць, написання рефератів з наданої теми, розробку занять з розвитку мовлення, проведення обстежень мовлення дітей на різних вікових етапах тощо.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Тема 1. Предмет і завдання логопедичної ритміки.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про об'єкт, предмет, мету і завдання логопедичної ритміки; принципи і методи логопедичної ритміки; методи і прийоми навчання в логопедичній ритміці; основні поняття логопедичної ритміки.

Питання для обговорення:

1. Сформулюйте визначення логопедичної ритміки.
2. Розкрийте основні поняття логопедичної ритміки.
3. Побудуйте послідовність фаз, із яких складається онтогенез моторної функції.
4. Розкрийте рівні побудови та етапи виконання мимовільних рухів.
5. З якими науками біологічного та гуманітарного циклів пов'язана логоритміка?
6. Назвіть методи дослідження логоритміки.
7. Наведіть приклад дослідження рухових можливостей в осіб з мовленнєвою патологією за допомогою певного методу.

Завдання для самостійної роботи:

1. Наведіть приклад використання методів і прийомів у логопедичній ритміці.
2. Поясніть значення кожного принципу для логопедичної ритміки.
3. Назвіть та розкрийте основні поняття логопедичної ритміки.

Форма звіту: бесіда.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Тема 2. Система логоритмічного виховання.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про історичний розвиток логоритмічної науки.

Питання для обговорення:

1. У чому сутність методу Е. Жак-Далькроза?
2. Яка роль ритмічної гімнастики в становленні системи логоритмічного виховання?
3. Назвіть особливості логоритміки.
4. Яка роль основних ланок логоритміки в корекційно-виховному процесі?

Завдання самостійної роботи:

1. Проведіть аналіз наукової літератури і розкрийте послідовність формування та розвитку логопедичної ритміки.
2. Розкрийте психофізіологічну структуру рухового акту. Які є етапи виконання довільного руху (за теорією М.О. Бернштейна)?

Форма звіту: бесіда.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Тема 3. Зміст, структура і засоби логопедичної ритміки.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про засоби логопедичної ритміки та особливості музично-ритмічного впливу на дітей дошкільного віку, школярів, підлітків і дорослих з мовленнєвою патологією.

Питання для обговорення:

1. Музично-ритмічний вплив на дітей дошкільного віку, школярів, підлітків і дорослих з мовною патологією.
2. Завдання музично-ритмічного і логоритмічного виховання дітей, підлітків і дорослих.
3. Загальна характеристика засобів логопедичної ритміки.
4. Ходьба і марширування в різних напрямках.
5. Вправи на розвиток дихання, голосу, артикуляції.
6. Вправи, що регулюють м'язовий тонус.
7. Вправи на активізацію уваги.
8. Рахункові вправи.
9. Мовленнєві вправи без музичного супроводу.
10. Вправи, що формують відчуття музичного ритму або метра.
11. Вправи, що формують відчуття музичного темпу.
12. Ритмічні вправи.
13. Спів.
14. Гра на музичних інструментах.
15. Музична самостійна діяльність.
16. Ігрова діяльність.
17. Вправи для розвитку творчої ініціативи.
18. Заклучні вправи.

Завдання самостійної роботи:

1. Наведіть кілька зразків вправ до кожного з логоритмічних засобів.

Форма звіту: співбесіда.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Тема 4. Методика обстеження психомоторної функції у осіб з порушеннями мовлення.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про особливості дослідження моторної та сенсорної функції в осіб з порушеннями мовлення.

Питання для обговорення:

1. Методика дослідження психомоторної функції.
2. Методика дослідження сенсорної функції.

Завдання самостійної роботи:

1. Підберіть 5-6 вправ для дослідження психомоторної функції.
2. Підберіть 5-6 вправ для дослідження сенсорної функції.

Форма звіту: співбесіда.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Тема 5. Логопедична ритміка в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подоланні заїкання.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про особливості логопедичної ритміки в системі комплексної психолого-педагогічної роботи та медичні заходи при подоланні заїкання.

Питання для обговорення:

1. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в дітей із заїканням дошкільного, молодшого та середнього шкільного віку.
2. Порушення моторної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в підлітків і дорослих із заїканням.
3. Зміст заняття з логопедичної ритміки з особами із заїканням.
4. Вплив логоритмічного заняття на осіб із заїканням залежно від етапу корекційної роботи.

Завдання самостійної роботи:

1. Які особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкання?
2. Як організувати заняття з логоритміки при різних формах заїкання?
3. Опишіть особливості моторного розвитку при заїканні.

4. Визначте структуру заняття з логоритміки при корекції заїкання.

Форма звіту: співбесіда.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Тема 6. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з алалією.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про особливості логопедичної ритміки в системі роботи з дітьми з алалією.

Питання для обговорення:

1. Порухення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в дітей з алалією.

2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми, що страждають на алалію.

Завдання самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте особливості організації логоритмічної роботи з дітьми з алалією.

2. Опишіть організацію занять з логоритміки при моторній алалії.

3. Опишіть організацію занять з логоритміки при сенсорній алалії.

Форма звіту: співбесіда.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Тема 7. Логопедична ритміка в системі роботи з дітьми з ФФНМ.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про особливості логопедичної ритміки в системі роботи з дітьми з ФФНМ.

Питання для обговорення:

1. Порухення моторної, емоційно-вольової сфери і неконтрольованої поведінки в осіб з дислалією, дизартрією та порушенням голосу.

2. Особливості використання логоритмічних музично-ритмічних засобів під час усунення дислалії, дизартрії та порушення голосу.

Завдання самостійної роботи:

1. Які особливості організації логоритмічної роботи з подолання дислалії?
2. Які особливості організації логоритмічної роботи з подолання дизартрії?
3. Які особливості організації логоритмічної роботи з подолання порушення голосу?
4. Як організувати заняття з логоритміки при дислалії, дизартрії та порушенні голосу?
5. Назвіть особливості моторного розвитку при дизартрії.
6. Опишіть структуру заняття з логоритміки при корекції дислалії.
7. Опишіть структуру заняття з логоритміки при корекції дизартрії.
8. Опишіть структуру заняття з логоритміки при корекції порушень голосу.

Форма звіту: співбесіда.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

Тема 8. Логопедична ритміка в системі роботи з людьми з афазією.

Навчальні цілі: Закріпити у здобувачів знання про особливості логопедичної ритміки в системі роботи з людьми з афазією.

Питання для обговорення:

1. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у хворих з афазією.
2. Кінезітерапія хворих з афазією в системі відновлювального навчання.

Завдання самостійної роботи:

1. Які особливості організації логоритмічної роботи з подолання афазії?
2. Як організувати заняття з логоритміки при моторній афазії?
3. Як організувати заняття з логоритміки при сенсорній афазії?
4. Опишіть структуру заняття з логоритміки при афазії.

Форма звіту: співбесіда.

Рекомендована література:

Основна: 1; 2; 3.

Додаткова: 1; 2; 3; 4.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Під час оцінювання результатів виконання здобувачами СРЗВО враховується рівень засвоєння здобувачем навчального матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання; уміння використовувати теоретичні знання під час виконання практичних завдань; обґрунтованість і логічність викладення самостійно вивченого матеріалу; повноту розкриття теми навчальної дисципліни; оформлення матеріалів згідно з вимогами.

Завдання самостійної роботи можуть бути теоретичного, творчого, методичного та практичного характеру.

Оцінювання результатів виконання завдань СРЗВО відбувається за 12-бальною шкалою; завдань теоретичного характеру – за 8-бальною шкалою (табл.1).

Підсумкова оцінка контролю за виконанням СРЗВО обчислюється за формулою

$$: r_k = (0,05 \times r_k^c + 0,4) \times r_k^`$$

де: r_k^c – середня оцінка навчальної діяльності здобувача за результатами виконання СР (частка від ділення суми всіх оцінок на їх кількість);

$r_k^`$ – встановлений максимально можливий бал оцінювання результатів певної навчальної діяльності студента за результатами контрольного заходу поточного контролю з урахуванням її вагомості.

Таблиця 1

Шкала оцінювання самостійної роботи (максимальна кількість балів)			
завдання теоретичного характеру	завдання творчого характеру	завдання методичного характеру	завдання практичного характеру
8	12	12	12
- конспект; - повідомлення за	- есе; - доповідь за	- конспект заняття;	- відеозвіт виконаного завдання з письмовим самоаналізом;

завданнями практичних занять; - таблиця за результатами вивчення наукової літератури; - блок-схема за результатами вивчення наукової літератури	результатами теоретико-практичного дослідження	- комплекс завдань/вправ (презентація); - кейс дидакт. матеріалів (презентація / роздатковий матеріал)	- аудіозвіт виконаного завдання з письмовим самоаналізом; - протоколи результатів діагностики осіб з ПМР; - матеріали просвітницького характеру (пам'ятки, інформаційні буклети, постери тощо)
---	--	---	--

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ЗАВДАНЬ

Критерії оцінювання конспекту, повідомлення за завданнями практичних занять

8 балів – робота має чітку структуру, повний обсяг, обґрунтовані усі складові; логічно викладений матеріал; не містить зайвої інформації; наявні посилання на джерела;

7-6 балів – робота обґрунтована, розгорнута; більшість структурних компонентів висвітлено; допущено окремі неточності, які в цілому не впливають на розуміння здобувачем навчального матеріалу і вміння ним оперувати;

5-4 бали – робота не повна, порушена послідовність і логічність викладу матеріалу; не уся інформація стосується теми; пропущені суттєві складові відповіді; некоректні посилання на джерела;

3-1 бали – структурні компоненти висвітлено фрагментарно або нерозкриті; відсутні посилання на джерела; не відповідає критерію науковості.

Критерії оцінювання таблиць, блок-схем

8 балів – робота має чітку структуру, повний обсяг, логічно пов'язані компоненти, не містить зайвої інформації; достатньо деталізована;

7-6 балів – допущено окремі неточності; частково порушена послідовність розміщення графічних елементів у блок-схемі; недостатня повнота наповнення таблиці;

5-4 бали – робота не повна, порушена послідовність і логічність розташування структурних частин; не уся інформація стосується теми;

3-1 бали – таблиця заповнена фрагментарно; дані не відображаються.

Критерії оцінювання доповіді, есе

10-12 балів – зміст роботи має системний характер, відображає творчий підхід; використано широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки, містить елементи наукового аналізу, логічно викладений; використано різноманітні джерела інформації з коректними посиланнями.

9-8 балів – робота має чітку структуру, повний обсяг, обґрунтовані усі складові; логічно викладений матеріал; не містить зайвої інформації; наявні посилання на джерела;

7-6 балів – робота обґрунтована, розгорнута; більшість структурних компонентів висвітлено; допустив окремі неточності, які в цілому не впливають на розуміння ним навчального матеріалу і вміння ним оперувати;

5-4 бали – робота не повна, порушена послідовність і логічність викладу матеріалу; не уся інформація стосується теми; пропущені суттєві складові відповіді; некоректні посилання на джерела;

3-1 бали – структурні компоненти висвітлено фрагментарно або нерозкриті; відсутні посилання на джерела; не відповідає критерію науковості.

Критерії оцінювання конспектів занять; комплексів завдань/вправ; кейсів дидактичних матеріалів

10-12 балів – зміст роботи має системний характер, відображає творчий підхід; використано широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки, відповідає поставленим науковим цілям; логічно викладений; відображено авторський підхід здобувача;

9-8 балів – робота має чітку структуру, повний обсяг, обґрунтовані усі складові; логічно викладений матеріал; не містить зайвої інформації; достатньо деталізована; вправи/завдання різноманітні;

7-6 балів – робота обґрунтована, розгорнута; більшість структурних компонентів висвітлено; допущено окремі неточності, які в цілому не впливають на загальну структурну схему (заняття, комплексу вправ);

5-4 бали – робота неповна, порушена послідовність і логічність викладу матеріалу у конспекті заняття; не уся інформація стосується теми; пропущені суттєві складові; більшість вправ/завдань однотипні, недостатньо унаочнені;

3-1 бали – порушена послідовність структурних компонентів заняття; не відповідає критерію науковості; подані окремі компоненти дидактичного матеріалу; зміст вправ/завдань не відповідає дидактичним вимогам.

**Критерії оцінювання відео-/аудіо звітів, діагностичних протоколів;
матеріалів просвітницького характеру**

10-12 балів – робота цілісна; відповідає змісту поставленого завдання; відображає творчий підхід; використано широкий арсенал засобів для досягнення мети; робота відповідає поставленим науковим цілям; відображено авторський підхід здобувача;

9-8 балів – робота має чітку структуру, у повному обсязі; представлений матеріал відповідає принципу доступності, не містить зайвої інформації; висвітлені важливі деталі; використано різноманітні засоби;

7-6 балів – робота розгорнута; наповнена адекватним змістом; допущено окремі неточності, які в цілому не впливають на загальну структурну схему відео-, аудіо звіту, просвітницького матеріалу;

5-4 бали – робота неповна, порушена послідовність і логічність викладу матеріалу; не уся інформація стосується теми; пропущені суттєві складові;

3-1 бали – порушена послідовність структурних компонентів завдання; не відповідає критерію науковості; містить неточну (неперевірену, необґрунтовану) інформацію.

Не приймаються на оцінювання:

- 1) ідентичні роботи;
- 2) роботи з плагіатом

За невчасну подачу роботи знімається 1 бал.

5. ПИТАННЯ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО (ЕКЗАМЕН) КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Питання до екзамену з ОК «Логоритміка з методикою»

1. Теоретичні питання логоритміки (об'єкт, предмет, мета і провідні завдання дисципліни).
2. Структурні елементи логоритміки.
3. Принципи логоритміки.
4. Методи логоритміки. Прийоми логоритміки. Загальна характеристика.
5. Засоби логоритміки. Загальна характеристика.
6. Ходьба і марширування як засоби логоритміки.
7. Вправи для розвитку дихання, голосу.
8. Вправи, що регулюють м'язовий тонус.
9. Вправи, спрямовані на активізацію уваги.
10. Мовленнєві вправи без музичного супроводу.
11. Вправи, спрямовані на розвиток відчуття музичного розміру.
12. Ритмічні вправи.
13. Гра на інструментах.
14. Вправи, спрямовані на розвиток музичного темпу.
15. Ігрова діяльність.
16. Заключні вправи.
17. Значення логоритміки в корекційній роботі з подолання різних мовленнєвих порушень.
18. Психофізіологічна структура рухового акту. Етапи виконання довільного руху (теорія М.О. Бернштейна).
19. Логопедична ритміка в системі корекційної роботи з усунення дислалії (особливості роботи при різних формах дислалії).
20. Логопедична ритміка в системі роботи з усунення ринолалії.

21. Логопедична ритміка в системі корекційної роботи з усунення дизартрії.
22. Особливості організації логоритмічних занять з дітьми, які страждають на дитячий церебральний параліч.
23. Особливості проведення логоритмічних занять з особами, які страждають на порушення голосу.
24. Етапи логоритмічної роботи з усунення дизартрії. Загальна характеристика.
25. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкування.
26. Організація занять з логоритміки при різних формах заїкування.
27. Особливості моторного розвитку при заїкуванні.
28. Структура заняття з логоритміки при корекції заїкування.
29. Логопедична ритміка в системі подолання алалії.
30. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в дітей з алалією.
31. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми, що страждають на алалію.
32. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у хворих з афазією.
33. Кінезітерапія хворих з афазією в системі відновлювального навчання.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗАЛИШКОВИХ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

НАВЧАЛЬНІ ЦІЛІ: Закріпити у здобувачів вищої освіти основні знання про організацію логоритмічної роботи з дітьми з ФФНМ, алалією, ЗНМ, у осіб із заїканням та афазією

Питання до модульної контрольної роботи

1. Теоретичні питання логоритміки (об'єкт, предмет, мета і провідні завдання дисципліни).
2. Структурні елементи логоритміки.
3. Принципи логоритміки.
4. Методи логоритміки. Прийоми логоритміки. Загальна характеристика.
5. Засоби логоритміки. Загальна характеристика.
6. Ходьба і марширування як засоби логоритміки.
7. Вправи для розвитку дихання, голосу.
8. Вправи, що регулюють м'язовий тонус.
9. Вправи, спрямовані на активізацію уваги.
10. Мовленнєві вправи без музичного супроводу.
11. Вправи, спрямовані на розвиток відчуття музичного розміру.
12. Ритмічні вправи.
13. Гра на інструментах.
14. Вправи, спрямовані на розвиток музичного темпу.
15. Ігрова діяльність.
16. Заклучні вправи.
17. Значення логоритміки в корекційній роботі з подолання різних мовленнєвих порушень.
18. Психофізіологічна структура рухового акту. Етапи виконання довільного руху (теорія М.О. Бернштейна).
19. Логопедична ритміка в системі корекційної роботи з усунення дислалії (особливості роботи при різних формах дислалії).

20. Логопедична ритміка в системі роботи з усунення ринолалії.
21. Логопедична ритміка в системі корекційної роботи з усунення дизартрії.
22. Особливості організації логоритмічних занять з дітьми, які страждають на дитячий церебральний параліч.
23. Особливості проведення логоритмічних занять з особами, які страждають на порушення голосу.
24. Етапи логоритмічної роботи з усунення дизартрії. Загальна характеристика.
25. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкування.
26. Організація занять з логоритміки при різних формах заїкування.
27. Особливості моторного розвитку при заїкуванні.
28. Структура заняття з логоритміки при корекції заїкування.
29. Логопедична ритміка в системі подолання алалії.
30. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в дітей з алалією.
31. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми, що страждають на алалію.
32. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у хворих з афазією.
33. Кінезітерапія хворих з афазією в системі відновлювального навчання.

БІЛЕТИ ДО МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Білет 1

1. Теоретичні питання логоритміки (об'єкт, предмет, мета і провідні завдання дисципліни).
2. Кінезітерапія хворих з афазією в системі відновлювального навчання.

Білет 2

1. Структурні елементи логоритміки.
2. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки у хворих з афазією.

Білет 3

1. Принципи логоритміки.
2. Поетапне використання логоритмічних засобів у процесі логопедичної роботи з дітьми, що страждають на алалію.

Білет 4

1. Методи логоритміки. Прийоми логоритміки. Загальна характеристика.
2. Порушення рухової, сенсорної, емоційно-вольової сфери і довільної поведінки в дітей з алалією.

Білет 5

1. Засоби логоритміки. Загальна характеристика.
2. Логопедична ритміка в системі подолання алалії.

Білет 6

1. Ходьба і марширування як засоби логоритміки.
2. Структура заняття з логоритміки при корекції заїкування.

Білет 7

1. Вправи для розвитку дихання, голосу.
2. Особливості моторного розвитку при заїкуванні.

Білет 8

1. Вправи, що регулюють м'язовий тонус.
2. Організація занять з логоритміки при різних формах заїкування.

Білет 9

1. Вправи, спрямовані на активізацію уваги.
2. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкування.

Білет 10

1. Мовленнєві вправи без музичного супроводу.
2. Етапи логоритмічної роботи з усунення дизартрії. Загальна характеристика.

Білет 11

1. Вправи, спрямовані на розвиток відчуття музичного розміру.
2. Особливості проведення логоритмічних занять з особами, які страждають на порушення голосу.

Білет 12

1. Ритмічні вправи.
2. Особливості організації логоритмічних занять з дітьми, які страждають на дитячий церебральний параліч.

Білет 13

1. Гра на інструментах.
2. Логопедична ритміка в системі корекційної роботи з усунення дизартрії.

Білет 14

1. Вправи, спрямовані на розвиток музичного темпу.
2. Логопедична ритміка в системі роботи з усунення ринолалії.

Білет 15

1. Ігрова діяльність.
2. Логопедична ритміка в системі корекційної роботи з усунення дислалії (особливості роботи при різних формах дислалії).

Білет 16

1. Заклучні вправи.
2. Психофізіологічна структура рухового акту. Етапи виконання довільного руху (теорія М.О. Бернштейна).

Білет 17

1. Ходьба і марширування як засіб логоритміки.
2. Значення логоритміки в корекційній роботі з подолання різних мовленнєвих порушень.

Білет 18

1. Вправи, спрямовані на активізацію уваги.
2. Особливості організації логоритмічної роботи з подолання заїкування.

Білет 19

1. Засоби логоритміки. Загальна характеристика.
2. Логопедична ритміка в системі подолання алалії.

Білет 20

1. Мовленнєві вправи без музичного супроводу.
2. Етапи логоритмічної роботи з усунення дизартрії. Загальна характеристика.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Модульна контрольна робота (МКР) складається на основі запитань, які пропонуються до екзамену, включає в себе практичні завдання.

У МКР входять 3 завдання: перше та друге – теоретичні, третє – практичне. Перше завдання оцінюється в 5 бали, друге – у 5 балів, третє – у 10 балів. Переведення умовних одиниць в оцінки проводиться за такою системою:

18-20 балів – «відмінно». Здобувач дав повну, розгорнуту, обґрунтовану відповідь на перше теоретичне запитання МКР, правильно виконав практичну частину завдань, допустив незначні неточності, які в цілому не впливають на розуміння ним навчального матеріалу й уміння ним оперувати.

14-17 балів – «добре». Здобувач дав відповідь на перше теоретичне запитання МКР, та при цьому воно має певні неточності, які не впливають на загальну структуру, але вказують на часткове нерозуміння матеріалу. Спостерігаються помилки під час розв'язання задач і обчислення виразів.

7-13 балів – «задовільно». Здобувач неправильно відповів на теоретичне запитання, допустив помилки при обчисленні виразу та вирішенні арифметичної задачі. Помилки вказують на часткове нерозуміння ним матеріалу.

5-6 балів – «незадовільно». Здобувач не зміг розкрити сутність теоретичного першого питання, при відповіді допускав грубі помилки, які вказують на нерозуміння структури вивченого матеріалу. Не виконано практичну частину завдань.

1-4 балів – «незадовільно з проведенням додаткової роботи». Жодної вірної відповіді. Не виконано практичну частину завдань.

7. КАТАЛОГ РЕСУРСІВ

1. Заняття з логоритміки в групах для дітей із заїкуванням. Методичні рекомендації. / Під ред. А.В. Щолохової, Р.А. Юрової. К.: НМЦСО, 2010. 129 с.
2. Заняття з логоритміки для дітей із вадами мовлення. Л.В. Чеснокова, О.І. Золотарьова. Х.: ОСНОВА, 2019. 160 с.
3. Зедінська-Любченко К.О., Московченко М.О. Корекція заїкання у дітей дошкільного віку засобами логоритміки. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VIII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції. Суми.: ФОП Цьома С.П., 2019. С. 22-26.
4. Лісова Л.І. Логоритміка з методикою: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» 2018. 132 с.
5. Садовенко С.М. Ти, малий, скажи малому...: музична логоритміка. К.: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 128 с.
6. Самаріна С.І. Історія становлення і розвитку логоритмічного виховання дітей Наукові записки. Психолого-педагогічні науки. Ніженський державний університет ім. М. Гоголя, 2017. № 3. С. 288-290.
7. Шпирна О.М. Використання логоритмічних прийомів у корекційній роботі: (початкова школа) // Логопед: науково-методичний журнал. 2012. №1. С. 28-31.
8. Логоритміка українською "Їжачок"
<https://www.pinterest.com/pin/628674429226258884/>
9. Логоритміка – методика розвитку мовлення <http://irc-netushyn.miskrada.org.ua/news/08-40-18-11-12-2020/>
10. Лазаренко О. І. Логоритміка як складова корекційної роботи вчителя-логопеда
<http://ru.calameo.com/read/004606231a9d15636835e>
11. Програма з Логоритміки / укл. Л. С. Куравська; Програма з Ритміки / укл. Ю.А. Бондаренко; Програма з Ритміки / укл. О.А. Вовченко
<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimipotrebam/навчальні-програми/корекційні-програми.html>

8. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Агнозія – порушення процесів предметного сприйняття; може бути слуховою, зоровою, тактильною.

Акапела – багатоголосий, переважно хоровий спів без інструментального супроводу.

Акомпанемент – музичний супровід соліста (співака, інструменталіста), хору, ансамблю, танцю, гімнастичних вправ і т. д.

Акорд (співзвуччя) – одночасне звучання трьох або більше звуків, різних за висотою, назвою.

Акцент (наголос) - підкреслення будь-якого звуку, акорду.

Акцент має різні графічні позначення: >, Л, sf тощо. Вони виставляються в вокальних (сольних і хорових) партіях над нотоносцем (при відсутності тексту); в інструментальних творах. Може виставлятися між нотними рядками або над кожною окремо в залежності від виконавської виразності.

Ансамбль (разом). 1. Музичний твір для декількох виконавців: дует (двоє виконавців), тріо, або терцет (троє), квартет (четверо), квінтет (п'ятеро) і т.д. 2. Єдиний художній колектив. 3. Злитість, узгодженість хорового виконання.

Апраксія – порушення предметних дій при відсутності паралічів.
Оральна апраксія – порушення довільних рухів язика, губ і нижньої щелепи.

Атаксія – розлад координації рухів; виражається в невідповідності рухів, їх неточності

Атетоз – особливий вид насильницьких рухів, відноситься до групи гіперкінезів. Локалізується найчастіше в верхніх кінцівках, рідше в нижніх. Особливо виражений буває в пальцях кисті. Часто захоплює тільки одну половину тіла.

Атонія – різке падіння м'язового тонусу.

Атрофія – відмирання живлення тканин.

Аферентний – проводить збудження до центральної нервової системи.

Вокалізація – вокальний прийом розпівування на голосні звуки.

Гамма (звукоряд) - послідовне звучання ступенів ладу в висхідному і

низхідному порядках. Найбільш поширені Г. діатонічна (з 7 ступенів) і хроматична (з 12 ступенів).

Гармонія. 1. Послідовне, закономірне поєднання співзвуччя в умовах ладу і тональності. 2. Навчальний предмет в теорії музики.

Геміпарез – ураження на одній половині тіла функції довільної рухливості. Парез м'язів однієї половини тіла.

Гіперкінез – насильницький рух.

Гіпертонія - підвищений тонус м'язів.

Гіпокінезія – зменшення сили, обсягу, швидкості рухів.

Діапазон – звукові можливості співучого голосу або будь-якого інструменту, обсяг між найвищими і найнижчими звуками голосу (інструменту).

Дикція – чітка, виразна вимова слів.

Динаміка (сила) – використання посилення або послаблення звучання як виразного засобу виконання. Основні графічні позначення Д.: f (форте) – голосно, p (піано) – тихо, mf (меццо-форте) – помірно голосно, тр (меццо-піано) – помірно тихо, crescendo (крещендо) – посилюючи, diminuendo (дімінуендо) – послаблюючи і ін.

Динаміка (сила) - використання посилення або послаблення звучання як виразного засобу виконання. Основні графічні позначення Д.: f (форте) – голосно, p (піано) – тихо, mf (меццо-форте) - помірно голосно, тр (меццо-піано) – помірно тихо, crescendo (крещендо) – посилюючи, diminuendo (дімінуендо) – послаблюючи і ін.

Дисонанс – співзвуччя, в якому звуки не поєднуються, викликають відчуття неузгодженості.

Дистонія – відхилення від норми в тонусі м'язів.

Еферентний – передає збудження від центральної нервової системи до периферії.

Жанр – поняття, що визначає зміст, характер, напрям музичного твору, наприклад жанр оперної, симфонічної, вокальної, камерної музики. Жанровою зазвичай називають музику, близько пов'язану з побутом (марш, танець і т. д.).

Жіночі голоси в сольному співі:

сопрано (високе звучання), меццо-сопрано (середнє звучання), контральто (низьке звучання), альт (низьке звучання).

Заспів – початок сольної або хорової пісні.

Затакт – початок музичного твору зі слабкої частки.

Звук музичний – коливання звучного тіла, що має основні властивості: висоту, тривалість, тембр, динаміку (силу).

Звукоряд – послідовність основних ступенів ладу: до, ре, мі, фа, соль, ля, сі.

Імпровізація – творча діяльність безпосередньо під час виконання. Вигадування своїх варіантів пісень, танців,

Інтенційний тремор – ритмічне тремтіння кінцівки в момент активного руху.

Інтервал – відстань між двома різними по висоті звуками, серед яких нижній називається основою, верхній - вершиною; наприклад, прима (повторення одного і того ж звуку), терція, кварта, квінта, секста, септима, октава і т. д.

Інтонація – мелодійний зворот, що має виразне значення.

Кантилена – наспівна, плавна манера виконання.

Кінестетична чутливість – відчуття власних рухів.

Ключ – знак, який визначає висоту і назва звуку і виставляється на початку нотного рядка. Найчастіше використовуються:

 скрипичний(соль – на другій лінійці),

 басовий(фа – на четвертій лінійці)

Консонанс – співзвуччя, в якому звуки зливаються і якби оповнюють один одного.

Контрактура – нерухомість суглоба.

Лад – співвідношення, взаємозв'язок стійких і нестійких звуків.

Мажор – музичний лад, передає найчастіше світлий, радісний настрій музики.

Мелодія – одноголосна послідовність звуків, об'єднаних смисловим змістом.

Метр – послідовне чергування сильних і слабких долей в такті.

Міно́р – музичний лад, передає найчастіше замислене, сумний настрій музики.

Міоклонія – швидкі, уривчасті посмикування окремих м'язових груп або м'язів, що поширюються найчастіше на м'язи кінцівок.

Багато́голосся – спів звучне поєднання кількох самостійних мелодійних ліній (голосів).

Модуля́ція – логічний, інтонаційний перехід в іншу тональність.

Мотив – найменша музична одиниця, містить зазвичай одну сильну частку.

Музична грамота – елементарні знання в області теорії музики.

Нота - графічне зображення звуку.

Нотний стан (нотносець) – графічне зображення з п'яти горизонтальних паралельних ліній для запису нот.

Нюанс – відтінок, що підкреслює характер звучання музики.

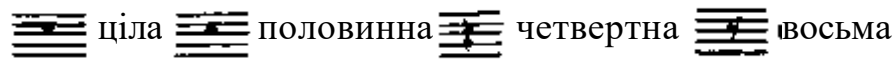
Параліч - повна нерухомість органу, що залежить від ураження рухових апаратів центральної або периферичної нервової системи.

Парез – неповний параліч.

Парафазія: а) заміна звуків; б) заміна слів близьких за звучанням або за змістом.

Патогенез – внутрішні механізми виникнення і розвитку патологічних процесів, що лежать в основі хвороби.

Пауза – знак, що перериває музичне звучання на певний відрізок часу і відповідає тривалості нот:

Персеверація – нав'язливе повторення одного і того ж слова, звуку.

Півтон – найменша відстань між двома звуками, різними за висотою.

Праксис – предметні дії.

Розмір – графічне зображення, що визначає рахунок (чергування часток) в даному творі. Виставляється на початку нотного рядка у вигляді дробу, наприклад: 2/4 (дві чверті), 3/4 (три чверті), 6/8 (шість восьмих) і т. д.

Регістр визначає звуковий діапазон музичного інструменту, співочого голосу і ділиться на високий, середній і низький.

Ритм – послідовне чергування звуків (різної висоти і тривалості), що мають смислове і виразне значення.

Синергія – складний комплексний рух.

Синкінезія – співдружні рухи.

Синкопа - зміщення звукового наголосу з сильної частки такту на слабку.

Стакато – виконавський прийом, який характеризується коротким, уривчастим звучанням.

Ступені ладу – звуки, що мають такі позначення:

Такт – невеликий відрізок музичного твору, укладений між двома сильними долями (починається з сильної і закінчується перед сильною). Такт розділений на нотному рядку тактовою рисою (вертикальною лінією).

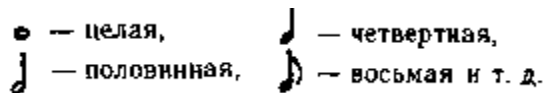
Темп – швидкість руху, чергування метричних одиниць. Позначення Т. виставляються на початку твору над першим нотним рядком російською та італійською мовами, наприклад: помірно *moderato* (модерато), швидко - *allegro* (алегро), протяжно- *adagio* (адажіо).

Тон – відстань між двома звуками, що включає два півтони.

Тональність – конкретна висота звуків певного ладу, характерного для того чи іншого твору. Т. має свої ключові знаки і зумовлений становищем тоніки на тому чи іншому ступені звукоряду.

Транспозиція – виконання твору (пісні, п'єси) в іншій тональності.

Тривалість – якість звуку, що визначає його протяжність. Графічно Т. позначається так:

Тризвук – аккорд, в якому три звуки розташовані по терціях (наприклад, до-мі-соль). Т. може бути мажорним або мінорним і, таким чином, визначати лад.

Тремор – тремтіння.

Фактура – поєднання різних засобів музичної виразності: мелодія, акомпанемент, окремі голоси, підголоски, тема і т.д.

Фермата – графічне позначення додаткового продовження звучання з метою більшої виразності. Ф. :

Фонема – найменша звукова одиниця мови, що служить для розрізнення слів або їх форм.

Форма музична – в широкому розумінні поєднує виразні засоби: мелодію, ритм, гармонію, структуру. У вузькому розумінні Ф.- це структура твору, наприклад двохчастотна і тричастотна форми.

Хорея – захворювання нервової системи, основними симптомами якого є посмикування, мимовільні аритмічні, некоординовані скорочення мускулатури, швидкі за темпом, що спостерігаються як у спокої, так і при рухах.

Хроматизм – півтонова зміна висоти звуків за допомогою знаків альтерації.

Частка – одиниця музичного часу (звучання), яка розділяється на сильну (ударну), слабку (безударну).

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Робоча програма навчальної дисципліни.....	5
Зміст теоретичної підготовки.....	19
Зміст практичної підготовки.....	28
Завдання для самостійної роботи і методичні вказівки до їх виконання.....	41
Питання, завдання для поточного і підсумкового контролю навчальних досягнень здобувачів вищої освіти.....	51
Завдання для модульної контрольної роботи для перевірки залишкових знань здобувачів вищої освіти.....	53
Каталог ресурсів.....	58
Термінологічний словник.....	59
Додатки.....	67

ДОДАТКИ

Додаток А

СТРУКТУРА ЛОГОРИТМІЧНОГО ЗАНЯТТЯ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Ходьба та марширування в різних напрямках

Мета вправ:

переключення уваги дітей з попередньої діяльності на заняття, повернути увагу дітей на логопеда;

вчити слухати, сприймати інструкцію логопеда;

навчати дітей слухати текст та наслідувати рухи;

2. Привітання

Мета вправ:

традиція організації початку (та закінчення) допомагає структурувати заняття, дисциплінує дітей, надає їм впевненості у своїх силах;

концентрація уваги та пам'яті; створення дружної приємної атмосфери;

формування комунікативних відносин.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Мета: корекційно-розвивальна

вправи на розвиток дихання, голосу, артикуляції;

вправи, що регулюють м'язовий тонус;

вправи на активізацію уваги;

рахункові вправи;

мовленнєві вправи без музичного супроводу;

вправи, що формують відчуття музичного ритму або метра;

вправи, що формують відчуття музичного темпу;

ритмічні вправи;

спів;

гра на музичних інструментах;

музична самостійна діяльність;

ігрова діяльність;

вправи для розвитку творчої ініціативи;

ігровий масаж;

розвиток загальної та дрібної моторики;

орієнтація в просторі та у власному тілі

III. ЗАВЕРШАЛЬНА ЧАСТИНА

Мета вправ:

заспокоїти дітей та налаштувати на іншу діяльність;

підвести висновки;

рефлексія (метод самоаналізу).

Усі логоритмічні заняття мають бути узгоджені з етапами логопедичної роботи.

Практичний матеріал розподіляється в певній послідовності щоб забезпечити правильне чергування фізичного й психологічного навантаження і вправ.

Логоритмічні заняття проводяться не менше 2 разів на тиждень по 40 хвилин для старших і по 30-35 хвилин для молодших дітей.

Кількість дітей у групі не повинна перевищувати 10-12 чоловік.

При підготовці й проведенні занять необхідно враховувати: тип мовленнєвого порушення; усі особливості особистості дитини, із нею пов'язані; особливості музичної діяльності, також обумовлені мовленнєвим порушенням дитини; вікові особливості; послідовність ускладнення завдань, обумовлені періодами логопедичної роботи.

ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ЛОГОРИТМІЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Музичні інструменти

...

Природні матеріали

Маски, театральні костюми, декорації

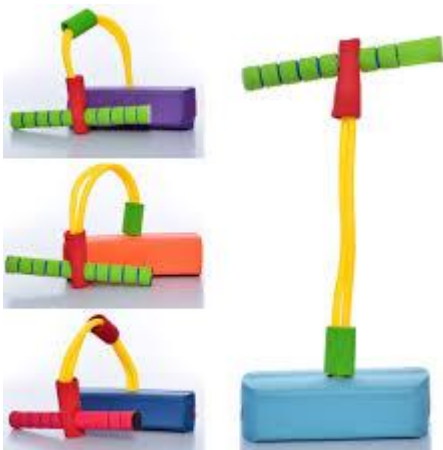
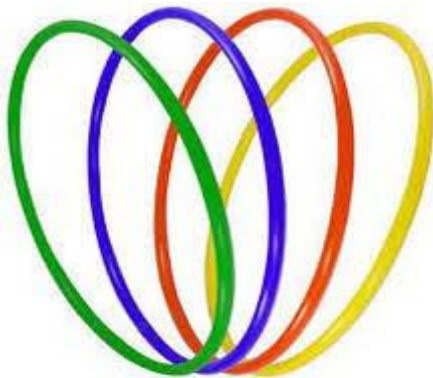
Продовження додаток Б

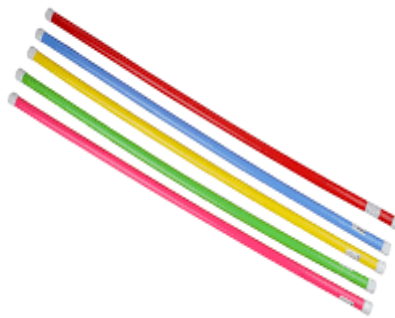
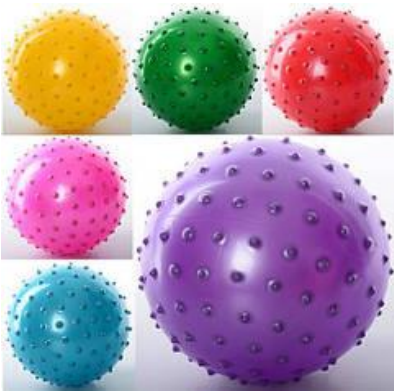
Продовження додаток Б

Спортивний інвентар

Продовження додаток Б

Предмети домашнього вжитку

ЗАСОБИ ЛОГОРИТМІКИ

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Ходьба і марширування у різних напрямках

Віршований матеріал

У куточку кішка спить,
Мишки, мишки, не біжіть!
Ви крокуйте тихо-тихо,
Щоб не сталось раптом лиха!

(Ю. Турчина)

Серед снігу та крижин
Йде, хитається пінгвін.
Дуже слизько! Всюди лід!
Обережним бути слід!

(Ю. Турчина)

Чапля по болоту йде,
Чаплянят малих веде.
Крила в боки розставляє,
Ноги вгору піднімає.

(Ю. Турчина)

По доріжці йде малюк,
Його п'яточки тук-тук.
Бо на п'яточках ходити
Люблять всі маленькі діти!

(Ю. Турчина)

Як колючий будячок
Чимчикує їжачок.

(Ю. Турчина)

Супровідні рухи

*Діти йдуть на носочках по колу,
імітують рухи мишенят.*

*Дитина йде по черзі на внутрішній та
на зовнішній сторонах ступні,
імітуючи ходу пінгвіна.*

Вправа на утримання рівноваги.

*Дитина йде, високо піднімає коліна,
руки в сторони.*

*Дитина йде по колу на п'ятках, руки на
поясі.*

*Сісти навпочіпки та робити маленькі
кроки, ідучи по колу.*

Через ліс ведмідь іде,
Ведмежа своє веде.

(Ю. Турчина)

Олень став серед кущів -
Заховатися хотів.

(Ю. Турчина)

Сірий зайчик пробігає,
Свої вушка притискає.

(Ю. Турчина)

*Крокуємо по колу, імітуючи ходу
ведмедя: руки розставлені, хитаємося
з боку в бік.*

*Йдемо тихо-тихо, високо піднімаючи
колiна. Наче олень хоче непоміченим
заховатися у кущах. Руки: на рівні
лоба, долоні від себе, схрещені.*

*Переміщуємося по залу підскоками.
Колiна високо не піднімаємо, ручками
можливо показати «вуха».*

Привітання

У руці листок тримаю,
Друзів всіх своїх вітаю!
(Ім'я дитини), цей листок тримай,
Гарно день розпочинай!
(Ю. Турчина)

Я хустинкою махаю,
Друзів я своїх вітаю!
Я направо покручуся!
Я наліво поверчуся!
(Ім'я дитини), хусточку тримай,
Гарно день розпочинай!
(Ю. Турчина)

У руках я м'яч тримаю,
Друзів всіх своїх вітаю!
М'ячик довго не тримай,
Кому хочеш передай!

У руках я м'яч тримаю,

*Діти стоять у колі, тримають в руках
будь-який маленький предмет,
наприклад, осінній листочок.*

*На перші два рядки дитина тримає
листок, ритмічно хитає ним та
промовляє:*

*Потім дитина передає листочок
сусіду і називає його на ім'я:*

*Діти стоять у колі. Дитина тримає
маленьку хусточку.*

*На перші рядки дитина тримає
хустинку та ритмічно махає нею.*

*Дитина крутиться направо навколо
себе.*

*Дитина крутиться наліво навколо
себе.*

*Потім дитина передає листочок
сусіду і називає його на ім'я:*

*Діти стоять у колі. Дитина тримає
м'яч.*

Дитина промовляє рядки.

Всі діти разом.

Дитина кидає м'яч будь-кому. Дитина,

Друзів всіх своїх вітаю!

(Ю. Турчина)

*якій кинули м'яч, промовляє два перші
рядки та після загальних слів кидає
м'яч комусь на свій розсуд.*

*Логопед стежить, щоб всі діти взяли
участь у грі.*

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Вправи на розвиток дихання, голосу, артикуляції

Вправи на розвиток дихання

Белая А.Й., Коблик Л.Ю., Мартинюк О.Б. Корекція заїкання у молодших школярів: навчально-методичний посібник. За ред. Н.С. Гаврилової. Кам'янець-Подільський: ТОВ "Друк-Сервіс", 2014. 76 с.

Вдих носом, затримати повітря після вдихання з контролем за допомогою дзеркальця, яке тримають біля крил носа. Фіксація вдиху до 5 секунд. Можна здійснювати лічбу з секундоміром чи без нього

Затримати повітря після видиху. Фіксація видиху – 5 секунд.

Рахунок тривалості затримки дихання можна здійснювати із секундоміром, а контроль правильності видиху за допомогою дзеркальця, яке тримають біля рота.

Вдих – короткий та глибокий.

Видих – довготривалий.

На видиху протяжно промовляти:

А----- Х-----

Розвиток фіксації вдиху та видиху (з секундоміром)

Вдих – до 20 сек.

Видих – до 17 сек.

Розвиток невимушеного видиху: 10 видихів – затримка повітря – видих (підкреслюємо легкість, приємні відчуття свободи дихання).

Виконання дихальних вправ:

а) з фіксацією вдиху, видиху (контроль секундоміром): вдих до 25 сек., видих – до 20 сек;

б) для розвитку мимовільності видиху: вдих 12 сек., затримка повтвря до 3 сек., видих (підкреслюємо приємне відчуття легкості);

в) для розвитку довготривалості видиху: на одному видиху нарощувати кількість слів:

- Ой
- Ой, пахне
- Ой, гарно пахне
- Ой, гарно пахне квітка
- Ой, як гарно пахне квітка
- Ой, як гарно пахне ця квітка
- Ой, як гарно і априємно пахне ця квітка

Вправи на розвиток голосу

На подвір'ї гірка гарна

Шух, шух, шух, шух, шух, шух...

Тremo долоньки, імітуючи шурхотіння снігу

На подвір'ї гірка гарна

Е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-.....-х!

Їдемо вгору (по руці від плеча до долоні)

Вліз Юрко на неї вправно

Е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-.....-х!

Їдемо вгору (по руці від плеча до долоні)

І тримаючись руками

Е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-.....-х!

Їдемо до низу (по руці від плеча до долоні)

Зіхав радісно до мами

Е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-е-.....-х!

Їдемо до низу (по руці від плеча до долоні)

(Л. Рожкова)

Гойдалка

Є дві гойдажки у нас
Гойда-гойда-гойда-гойда!
Що літають повсякчас
Гойда-гойда-гойда-гойда!
(Л. Рожкова)

*Діти руками імітують гойдання
(можна використати стрічки)*

Ліфт

Ми заходимо у дім,
сходинок багато в нім.
Щоб піднятись швидш за все -
Вгору ліфт нас повезе: У-у-у-у-у-у-у... *Їдемо вгору (підіймаємо руки в гору)*

Наш невтомний ліфт біжить,
везти знову нас спішить.
Треба їхати униз –
Зачинився і повіз: У-у-у-у-у-у-у-у-у-у... *Їдемо до низу (опускаємо руки зверху до низу)*

До вподоби нам ця гра,
Вся радіє дітвора.
Знову ліфт усіх повіз:
Вгору-вниз і вгору-вниз: У-у-у-у-у-у-у-у-у-у... *Їдемо вгору / до низу*

Вправи на розвиток артикуляції

Жабки
(оскал)

Всі ми жабки сміхотушки –
Посміхнулись аж до вушка! (5-6 разів)

Слоник
(хоботок)

Я наслідую слону –
Губи хоботом тягну! (5-6 разів)

Поцілую маму

Я до мами пригорнусь –
Поцілую – посміхнусь! (5-6 разів)

Парканчик

Наші зуби – це парканчик –
А за ним сховався язичок. (5-6 разів)

Вправи, що регулюють м'язовий тонус

(Н. Подставкін)

Засмагаємо

Сидячи, випрямити ноги з напругою (потягування як на пляжі під сонцем) і потім розслабити.

Пушинки і слони

Діти під ніжну тиху музику бігають по кімнаті, як пушинка (легко, на носочках). Зображуючи слона, дитина голосно і важко тупає по підлозі під гучну музику.

Ножиці

Сидячи, випрямити напружені ноги, розвести в сторони, потім впустити розслаблені.

Пружинки

Пальцями стопи натискати на уявні пружні пружини, що спираються на підлогу, чергуючи напругу з розслабленням, відпочинком.

Малювання метеликів і сонечка

Діти під тиху спокійну мелодію в повітрі пальчиками малюють метеликів і сонечко. Ця вправа з елементами релаксації направлено на зняття м'язового напруження.

Журавель на болоті

Ходьба з високим підніманням колін і витягуванням вниз ступень ніг при напружених м'язах з наступним розслабленням м'язів при опусканні ноги.

Квіточка зів'яла –

квіточка росте
Діти сидять присівши,

Сніговик

Діти зображують сніговиків. Міцно стоять на ногах (ноги розставлені на ширину плечей, руки

голова і руки опущені
(квіточка зів'яла). Голова
піднімається,
розправляються плечі,
руки вгору і в сторони –
вирісли квіточки,
розцвіли.

поставлені на пояс, тіло напружене).

Коли сніговики починають "танути", з тіла йде
напруга. Спочатку у дітей – "сніговиків" голова
падає на бік, потім опускаються руки і повисають,
як батоги. Після цього діти починають не
поспішаючи присідати, стають на коліна, потім
сідають на бік, кладуть руки на підлогу, а на них
голову – "сніговик розтанув".

Ось стоїть сніговик (тіло напружене).

Він до морозів звик.

Сніговик наш тане

(Напруга поступово йде).

Тане, тане – так, так, так. Буде тала вода.

Вправи на активізацію уваги

Хлоп, хлоп – сіли

На гучне звучання барабана,
діти ідуть по колу, плескаючи
в долоні, звуку немає –
зупиняються, присідають.

Миші і коти

Ось йде чорний кіт,
Причаївся, мишок чекає.
Мишка нірку обійде
І до кота не підійде.
Коти – роблять кроки з високим підйомом
ніг, присісти, руки до колін,
Мишки – на носках обходять навколо нірки і
тікають в сторону.

Імітація

Діти йдуть по колу. Ведучий з різними інтервалами упереміж дає команди.
«Коники». «Зайчики». «Чаплі». «Раки». «Жаби». «Корівки». «Птахи». Діти
повинні виконувати руху відповідно до команди. Виконання рухів треба навчити

перед грою.

Рахункові вправи

П'яти

Раз, два – вище голова (марширувати)

Три, чотири – руки ширше (руки в сторони)

П'ять, шість – тихо сісти.

Дорослий разом з дітьми марширує кімнатою, промовляючи слова:

Раз, два, раз, два,

Замигтіли п'ятки,

Як чудово босоніж

Бігати на зарядці.

Раз, два, раз, два,

Бігати на зарядці.

М'ячик

Демонструючи гру, дорослий, тримаючи м'яч в руках, вимовляє:

Друг веселий м'ячик мій!

Всюди, всюди ти зі мною.

Раз, два, три, чотири, п'ять

(підіймає і опускає м'яч)

Добре нам тобою!

Навчилися ми рахувати

Дорослий і дитина сидять один навпроти одного, а потім стоять. У руках у них брязкальця. Руки з брязкальцями треба тримати перед грудьми.

Раз, два, три, чотири, п'ять,

Ми вчимося рахувати.

(Трясти брязкальцями в такт рахунку)

Раз, два, три, чотири, п'ять,

В хованки будемо ми грати.

(Руки з брязкальцями треба підняти)

Раз, два, три, чотири, п'ять, Хто з нас

підє шукати?

(Брязкальця сховати за спину)

Вправи, що формують відчуття музичного темпу

Прискорення

Ходьба під музику, якщо темп прискорюється, діти йдуть швидше або біжать, і навпаки.

Відтвори ритм

Дитина сама відбиває будь-який ритм, а інші діти його повторюють.

Тук-тук-тук

Щоб довго будинок стояв, щоб міцним був він, треба обережно забити цвяхи в дошки.

(Діти сидять на підлозі схрестивши ноги)

Праворуч тук!

(Вдаряють праворуч від себе)

Зліва тук!

(Вдаряють ліворуч від себе)

Вперед тук, тук, тук!

(Обома кулаками стукають перед собою)

Ритмічні вправи

Раз, два, раз!

Раз, два, раз! Раз, два, раз!
діти крокують одне за одним по колу

Весело, весело ми йдемо!

Раз, два, раз! Раз, два, раз!

Пісеньку, пісеньку – ведемо!

А тепер бігом, бігом –

Розвернемось

Наші спритні ніжки
діти йдуть по колу

Швидко по доріжці

Весело тупочуть,

Повернути хочуть:

розвертаються у протилежному

біжать один за одним по колу

По галявині кругом!

Швидко бігли наші ніжки,

Не стомились ані трішки.

А тепер бігом, бігом

По галявині кругом!

Як добігли два кружка,

Сіли на край бережка! *присідають*

напрямі

Туп-туп, туп-туп, туп-туп.

Вперед-назад

Вперед крокують, малюки.

швидко крокують уперед

Раз, два, три!

підспівують хором

Крокують чітко, як завжди.

Раз, два, три! Стоп!

зупиняються

Назад ми спинкою йдемо,

повільно йдуть спиною назад

Топ, топ, топ!

підспівують хором

І вправно зал обійдемо,

Топ, топ, топ! Стоп!

зупиняються

У ритмі музики

Біжить музика, біжить,

біжать по колу на носочках

Нас наздоганяє,

Біжить музика, біжить,

Ніжки підганяє.

Зараз в коло ми зійдемося,

повільно в темні музики сходяться до

середини кола

А тепер розійдемося.

швидко в темні музики розходяться

Біжить музика, біжить,

біжать по колу на носочках

Нас наздоганяє,

Біжить музика біжить,

Ніжки підганяє.

Сіли-встали, пострибали,

виконують рухи відповідно до тексту

Сіли-встали, полягали...

Ігровий самомасаж

Ковалик

Куй, куй чобіток,
Подай молоток,
Не подаси молотка –
Не підкую чобітка.
Тук-тук-тук!
Молоток золотенький,
Чобіток дорогенький.
Тук-тук-тук!
Ось пята, а ось носок
От і вийшов чобіток.
Тук-тук-тук!

Сорока-ворона

Сорока-ворона
На припічку сиділа,
Діткам кашку варила.
Підіть, діти, по водицю!
*Перебирають пальці один за одним,
починаючи від мізинного.*
І цьому дам, і цьому дам,
І цьому дам, і цьому дам,
А цьому не дам:
Цей ледащо –
Він дрова не рубав,
В хату не носив, печі не топив,
Води не носив, діжі не місив,
Каші не варив, хліба не ліпив,

Молоточки

Тук-туки, тук-ток
Застукав молоток.
*діти поплескують по ніжкам
долоньками знизу -вгору*
Туки - туки , туки – точки
Застукали молоточки
*вдаряють по ніжкам кулачками знизу-
вгору*
Туки - туки, туки – ток
Так стукає молоток
*погладжують кулачками знизу-вгору,
тупають ніжками*

Привіт!

Привіт права рука!
Привіт ліва рука!
Привіт права нога!
Привіт ліва нога!
І вушка привіт, привіт!
І вушка привіт, і ніс!
Привіт права рука!
Привіт ліва рука!
Привіт права нога!
Привіт ліва нога!
І лобик привіт, привіт!
І лобик привіт, і ніс!
Привіт права рука!
Привіт ліва рука!

В піч не саджав, кашу доїдав.

Привіт права нога!

Привіт ліва нога!

І діти привіт, привіт!

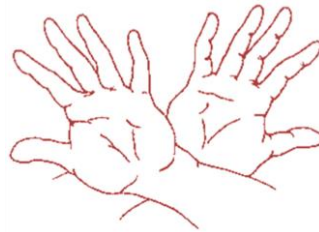
Світлана Сергіївна,

Привіт, привіт!

(С. Соколова)

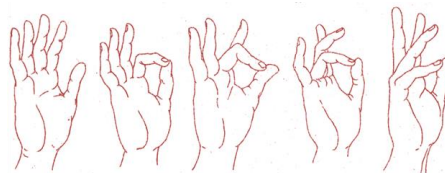
Розвиток загальної та дрібної моторики

Ясне сонечко в кімнату
Дивиться в віконечко,
Дуже раді всі малята,
Плескають в долонечки.

Руки перехрещені
тильним боком долонею
до себе. Спочатку пальці
обох рук стиснуті в
кулаки, потім пальці-
промінці розкриваються,
руки повертаються
вправо-вліво.
У кінці віршика діти
плескають у долоні.

Пальчику, пальчику,
Де ти бував?
Я з цим братом вліс
ходив,
А з цим братом борщ
варив,
З цим я кашки
скуштував,
А з найменшим
заспівав.

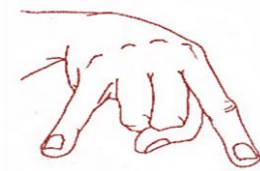
Учитель декламує
віршик і показує:
долоню, а потім по черзі
з'єднує з великим
пальцем усі інші,
починаючи зі вказівного.

Білочка просить нас
приготувати для
горішків незвичайний
кошик,
Його треба зобразити
пальцями рук.

В руки кошик я беру,
І горішок туди кладу.

Жук у жолудя питав:
— Де ти шапочку
придбав?
От якби мені таку —
Був би красень я в ліску.

Долоні повернені на
себе, пальці сплетені,
ліктя розведені в
сторону. Долоні нібито
роз'їжджаються, і між
пальцями утворюються
зазори. Великі пальці
зображують ручку
кошика.

Пальці в кулачок.
Вказівний та мізинець
розведені в сторони,
дитина рухає ними,
просуваючи руку по
парті вперед.

Вправи для орієнтації в просторі та у власному тілі

Дзеркало

Діти стоять вільно перед
логопедом, який пропонує їм стати
«дзеркалом» і повторювати всі
його рухи. Діти відображають
рухи логопеда. Спочатку даються
нескладні рухи, а потім їх можна
ускладнити.

Відгадай, що загадали

Іграшки необхідно розкласти навколо
(попереду, ззаду, зліва, справа).
Загадати одну з іграшок, яку ж треба і
відгадати. Для цього пропонується
визначення: вона перед тобою (за
тобою, попереду) вона має розмір
(велика, маленька, коротка, довга).
Дитина називає іграшку, що

знаходиться в зазначеному напрямку.

Знайди гараж за схемою

За допомогою схеми діти орієнтуються в малому просторі: "їдуть" до гаража, відкривають кольорові "ворота", називаючи колір (рожевий, червоний, малиновий, салатовий, зелений, болотний, блакитний, синій, фіолетовий) машину, визначають вид транспорту – легковий чи вантажний.

Цуценя

Перед дитиною розкладаються картки, логопед називає картинку із місцем знаходження цуценя: за будиночком, поміж будиночками, біля будиночку, під будиночком тощо. Дитина має віднайти названі варіанти на картинках та відтворювати мовленнєвий зразок логопеда

III. ЗАВЕРШАЛЬНА ЧАСТИНА

Вправи для релаксації

Ліфт

Покладіть долоню на живіт. Уявіть, що живіт – це перший поверх будинку. Трохи вище – шлунок – це другий поверх. Потримайте там долоню. Тепер покладіть її на груди й уявіть, що це третій поверх. Приготуйтеся, ми починаємо «поїздку на ліфті». Вдихніть ротом глибоко і повільно так, щоб повітря дійшло до першого поверху – до живота. Затримайте подих. Видихніть ротом. Вдихніть і «підніміть

Металик

Заплющте очі і слухайте мій голос. Дихайте глибоко і спокійно. Уявіть собі, що ви сидите на галявині у прекрасний літній день. Просто перед собою бачите чудового метелика, який пурхає із квітки на квітку. Простежте за рухами його крил. Рухи легкі та граціозні. Тепер нехай кожен уявить, що він метелик, що в нього гарні великі крила. Відчуйте, як ваші крила повільно і плавно рухаються вгору-вниз. Насолоджуйтеся відчуттям ширяння в повітрі. А тепер гляньте на

ліфт» ще на один поверх – до грудей. Затримайте подих. Видихніть ротом. Під час видиху ви відчуваєте, що напруження та хвилювання виходить із тіла, немов із дверей ліфта (декілька разів).

Летючий килим

Ми на чарівному килимі-літаку плавно і повільно піднімаємося. Він несе нас по небу, тихенько погойдує, заколисує. Вітерець ніжно обдуває втомлені тіла, відпочиваємо... Далеко внизу пропливають будинки, ліси, ріки й озера... Поступово килим-літак починає зниження й приземляється в нашій кімнаті... потягуємося, робимо глибокий вдих і видих, розплющуємо очі.

Кулька

Уявіть, що ви надуваєте повітряну

строкату галявину, над якою летите. Подивіться, скільки на ній яскравих квітів. Знайдіть очима найгарнішу квітку й поступово починайте наближатися до неї. Ви вже відчуваєте її аромат... Повільно і плавно ви сідаєте на м'яку пахучу середину квітки. Вдихніть ще раз її пахощі і... розплющіть очі. Розкажіть про свої відчуття.

Засмагаємо

Уявіть собі, що ноги засмагають на сонечку (вистягніть ноги вперед, сидячи на стільцях). Підніміть ноги вгору, потримайте їх так. Ноги напружилися. Напружені ноги стали твердими, кам'яними. Опустіть ноги. Вони втомилися, а тепер відпочивають, розслаблюються. Як добре, приємно стало. Вдих – пауза, видих – пауза.

Ми прекрасно засмагаємо! Вище ноги піднімаємо!

Тримаємо ... Тримаємо ... Напружуємо ...

Загораємо! Опускаємо... Ноги не напружені, розслаблені.

Кораблик

Уявіть собі, що ви на кораблі.

кульо. Покладіть руку на живіт. Надувайте живіт, ніби це велика повітряна куля. М'язи живота напружуються. Це сильне, неприємне напруження! Зробіть спокійний вдих животом так, щоб рукою відчути невелике напруження м'язів. Плечей не піднімайте. Вдих – пауза, видих – пауза. М'язи живота розслабилися, стали м'якими. Тепер легко вдихніть знову. Повітря легко входить всередину. І видих вільний, ненапружений

От як кульку надуваємо! А рукою перевіряємо (вдих)

Кулька лопнула, видихаємо. Наші м'язи розслаблюємо

Дихається вільно... легко... рівно... глибоко...»

Спляче кошеня

Уявіть собі, що ви веселі кошенята. Кошенята ходять, вигинають спинку, махають хвостиком. Але от кошенята втомилися (пауза), почали позіхати, лягають на килимок і засинають. У кошенят рівномірно піднімаються й опускаються животики, вони спокійно дихають (повторити 2-3 рази).

Хитає. Щоб не впасти, розставте ноги ширше й притисніть їх до підлоги. Руки зчепіть за спиною. Хитнуло праворуч – притисніть до підлоги праву ногу (права нога напружена, ліва розслаблена, трохи зігнута в коліні, носком торкається до підлоги).

Випряміться! Розслабте ногу.

Хитнуло в інший бік – притисніть до підлоги ліву ногу. Випряміться. Вдих – пауза, видих – пауза. Стало палубу качати! Притисніть ноги до палуби! Міцніше одну ногу притискаємо, а другу розслабляємо. Виконайте вправу по черзі для кожної ноги. Далі ще раз повторити позу спокою:

Сонечко і хмарка

Уявіть собі, що ви засмагаєте на сонечку. Але ось сонце зайшло за хмаринку, стало холодно – всі стиснулися в грудочку щоб зігрітися (затримати дихання). Сонечко вийшло з-за хмаринки, стало жарко – всі розслабилися (на видохи). Повторити 2-3 рази.

Людмила ЛІСОВА

ЛОГОРИТМІКА З МЕТОДИКОЮ

Навчально-методичний посібник

Електронне видання